

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 3^η

Η παιδεία και η αναζήτηση της αλήθειας

Η ανθρωπίνη φύση και το χρέος του φιλοσόφου

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Θεοδώρα Γιαννακοπούλου

Φιλολόγος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 8^ησελ. 3-17

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 9^ησελ.18-25

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 10^ησελ.26-38

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 11^η.....σελ.39-51

Πλάτων, Πολιτεία 514a-515c

1. Ποιο είναι το θέμα της αλληγορίας και γενικότερα του διαλόγου;

- Το θέμα της αλληγορίας είναι η επίδραση που ασκεί η παιδεία στην ανθρώπινη φύση.
- Στον πλατωνικό διάλογο Πολιτεία ο Σωκράτης αναδιηγείται σε κάποιον φίλο του τι είπε στον Γλαύκωνα και στους άλλους συνομιλητές του την προηγούμενη μέρα στο σπίτι του Κέφαλου. Θέμα του διαλόγου είναι η φύση της δικαιοσύνης και της αδικίας και αν και κατά πόσο ο δίκαιος ή ο άδικος είναι ευτυχέστερος σε αυτή και στην άλλη ζωή.

2. Από την αρχή της παραγράφου προσδιορίζεται α) το θέμα της ευρύτερης ενότητας και β) η μέθοδος που θα ακολουθήσει ο Σωκράτης. Συμφωνείτε;

Από την πρώτη περίοδο προσδιορίζεται το θέμα της ευρύτερης ενότητας, που είναι η επίδραση που ασκεί η παιδεία στην ανθρώπινη ψυχή. Στην αλληγορία του σπηλαίου η αναφορά στην παιδεία έχει και γνωσιολογικό περιεχόμενο: πώς μπορεί ο άνθρωπος να γνωρίσει την αλήθεια και μάλιστα το αληθινά υπαρκτό; Η αλληγορία του σπηλαίου αναφέρεται:

- στην επίδραση που ασκεί η παιδεία στην ανθρώπινη φύση (άλλα θέματα: η υποχρέωση που έχει ο ορθώς πεπαιδευμένος να φωτίσει τους συνανθρώπους του, αντίθεση ανάμεσα στον κόσμο που συλλαμβάνουμε με τις αισθήσεις μας και στον κόσμο της νόησης)

Ο Σωκράτης θα ακολουθήσει τη **μέθοδο της αλληγορίας (ἀπείκασον)**. Πρόκειται για συνεχή μεταφορά ή παρομοίωση. Όσα λέγονται στην αλληγορία έχουν και ένα άλλο επίπεδο σημασιών. Οι λέξεις, οι έννοιες και οι περιγραφές έχουν πέρα από την κυριολεκτική τους σημασία και μία συμβολική.

Ο τύπος **ἀπείκασον** δείχνει ότι θα ακολουθήσει εικονοποιία, συμβολική χρήση της γλώσσας, φαντασιακοί συνειρμοί και αδιόρατο μυστήριο. Η κατανόηση ενός λόγου σαν και αυτόν θα απαιτήσει ενεργοποίηση του συνόλου των ψυχικών γνωστικών δυνάμεων και όχι μόνο της νόησης.

Η επιλογή του ουσιαστικού **πάθος** (πάσχω) δείχνει ότι θα γίνει αναφορά σε μια **δραματική κατάσταση**: στη σκληρή ζωή των δεσμοτών, τα παθήματα των ανθρώπων, τα δεσμά της ίδιας της ανθρώπινης φύσης. Το **Σπήλαιο** είναι ένα καθολικό κείμενο και αποπειράται να μιλήσει απλώς για τον Άνθρωπο χωρίς προσδιορισμούς, για τα γνωστικά του προβλήματα, τις πλάνες της ζωής του, τα ποικίλα δεσμά του, τον απελευθερωτικό ρόλο της παιδείας. Το Σπήλαιο δεν επικεντρώνεται σε κάποιο χωροχρονικά προσδιορισμένο γίγνεσθαι.

Άλλωστε, οι τέσσερις προστακτικές, **ἀπείκασον, Ἴδὲ, Ἴδὲ, Ὅρα** ζητούν από τον δέκτη, τον Γλαύκωνα καταρχάς αλλά και τον κάθε αναγνώστη της Πολιτείας να ενεργοποιήσει τη φαντασία του. Ζητά ο Πλάτωνας από τον δέκτη του την προσωπική του συμμετοχή, θέλει να τον πείσει βιωματικά πως όλα διαβάζει τον αφορούν άμεσα.

3. Ποια είναι η λειτουργικότητα της αλληγορικής αφήγησης;

Η αλληγορία διακρίνεται για τον μεταφορικό και εικονοπλαστικό της λόγο, τη συμβολική της γλώσσα και τον διδακτικό της χαρακτήρα. Αυτά τα στοιχεία:

- ✓ προσδίδουν ζωντάνια και παραστατικότητα στο κείμενο
- ✓ συγχρόνως κεντρίζουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη
- ✓ Ο Πλάτωνας τη χρησιμοποιεί, για να **συμπληρώσει μία αυστηρή φιλοσοφική απόδειξη και τη διαλεκτική μέθοδο**. Έτσι, καθιστά κατανοητές έννοιες που είναι δύσκολο να εξηγηθούν με τη λογική.

4. Ποιες είναι οι πηγές προέλευσης της εικόνας του σπηλαίου;

Ο πυρήνας της εικόνας του σπηλαίου ανάγεται ενδεχομένως στους **Ορφικούς και στον Εμπεδοκλή**. Στις διδασκαλίες των ορφικών και των πυθαγορείων **το σπήλαιο αποτελεί ένα σύμβολο** για τα ένστικτα και τις αισθήσεις του ανθρώπου, που τον κρατούν δεμένο σε μία απατηλή εικόνα του κόσμου.

Αναλογίες υπάρχουν και στον **Προμηθέα Δεσμώτη του Αισχύλου**, όπου περιγράφεται η ζωή των πρωτόγονων ανθρώπων μέσα στις σπηλιές.

Ίσως, σύμφωνα με μία άλλη άποψη, στη φαντασία του φιλοσόφου είχε αγκιστρωθεί η εντύπωση που του προξένησε η σπηλιά στη **Βάρη της Αττικής**.

Είναι, τέλος, πιθανόν η εικόνα του σπηλαίου που περιγράφει ο Πλάτωνας να συνδέεται με τις **γεωγραφικές του απόψεις**, σύμφωνα με τις οποίες **το μέρος της γης στο οποίο κατοικούν οι άνθρωποι είναι κάποια κοιλότητά της**.

5. Ποιοι είναι οι δεσμώτες;

Οι δεσμώτες είναι άνθρωποι έγκλειστοι από την παιδική τους ηλικία. Τα δεσμά τους δεν τους επιτρέπουν να στρέφουν γύρω το κεφάλι τους. Είναι αναγκασμένοι να μένουν εκεί **ακίνητοι** και να κοιτούν διαρκώς τον τοίχο του σπηλαίου που βρίσκεται απέναντί τους. Δεν μπορούν να δουν κατευθείαν τα αντικείμενα αλλά **βλέπουν τις σκιές τους**. Επειδή σε όλη τους τη ζωή βλέπουν μόνο τις σκιές των αντικειμένων και όχι τα ίδια τα αντικείμενα, **νομίζουν ότι οι σκιές είναι τα πραγματικά αντικείμενα**. Εμμέσως, ο Πλάτωνας τονίζει τη σημασία της παιδικής ηλικίας στη διαμόρφωση του τρόπου με τον οποίο ο άνθρωπος βλέπει τον κόσμο. Ζουν, λοιπόν, **σε μία πλάνη**.

6. Να περιγράψετε το σκηνικό μέσα στο σπήλαιο.

Πίσω από τους δεσμώτες σε ένα υψηλότερο επίπεδο μέσα στο σπήλαιο **καίει μία φωτιά ἄνωθεν, πόρρωθεν, όπισθεν**. Η φωτιά είναι το μόνο φως στο εσωτερικό του σπηλαίου, με αποτέλεσμα το σπήλαιο να **μην είναι φωτεινό**. Η λάμψη της φωτιάς που καίει πίσω από τους δεσμώτες πέφτει πάνω στα ομοιώματα των φυσικών αντικειμένων (που βρίσκονται πίσω από το τειχίο και εξέχουν από αυτό), με αποτέλεσμα να προβάλλονται οι σκιές τους στο τοίχωμα του σπηλαίου που αντικρίζουν οι δεσμώτες.

Επειδή η είσοδος του σπηλαίου απέχει πολύ από το βάθος του και είναι ανηφορική, **το φως του ήλιου** δεν μπορεί να διεισδύσει στο εσωτερικό του σπηλαίου.

Ανάμεσα στη φωτιά και τους δεσμώτες περνάει ένας δρόμος, ο οποίος βρίσκεται σε ένα υψηλότερο επίπεδο από αυτό που βρίσκονται οι δεσμώτες. Παράλληλα στον δρόμο αυτό έχει χτιστεί **ένα τειχίο**. Πίσω από αυτό υπάρχουν άνθρωποι που μεταφέρουν ομοιώματα των φυσικών αντικειμένων. Τα ομοιώματα **εξέχουν** από το τειχίο, ενώ οι άνθρωποι δε γίνονται αντιληπτοί χάρη σε αυτό. **Το τειχίο αυτό παρομοιάζεται με τα παραπετάσματα** που στήνουν οι ταχυδακτυλουργοί, πάνω στα οποία προβάλλουν τις ταχυδακτυλουργίες τους κατά τη διάρκεια των παραστάσεων. Προφανώς ο Πλάτωνας έχει υπόψη του παραστάσεις θεάτρου σκιών ή νευροσπαστών. Τα ομοιώματα λέγονται νευρόσπαστα.

7. Πώς αντιδρά ο Γλαύκωνας στη διήγηση του Σωκράτη;

Ὅρῳ, ἔφη.:

Ο Γλαύκωνας παρακολουθεί με προσοχή τα λεγόμενα του Σωκράτη. Η διήγηση τού έχει κεντρίσει το ενδιαφέρον.

Ἄτοπον, ἔφη, λέγεις εἰκόνα καὶ δεσμώτας ἀτόπους:

Ο Γλαύκωνας διακόπτει τη διήγηση. Παρατηρεῖ ότι η εικόνα που περιγράφει ο Σωκράτης είναι παράξενη, όπως και οι δεσμώτες. Μένει έκπληκτος στην εικόνα αυτή. Επαναλαμβάνει δύο φορές τη λέξη ἀτοπος (με αυτή ανοίγει και κλείνει το εκφώνημά του) και δυσκολεύεται να αντιληφθεί τους συμβολισμούς της αλληγορίας που διηγείται ο Σωκράτης. Ο άτοπος είναι ο παράδοξος, ο παράλογος, ο αλλόκοτος. Αυτή η λέξη χρησιμοποιείται, για να **προετοιμάσει τον επερχόμενο αιφνιδιασμό της απόφανσης του Σωκράτη:**

Ὅμοιους ἡμῖν:

Οι αλλόκοτοι δεσμώτες είναι όμοιοι με εμάς.

Οι δεσμώτες είμαστε εμείς! Ο Σωκράτης με κοφτή αποφασιστικότητα και ακραία λιτότητα αντιτάσσει τη δική του απόφαση. Ο αιφνιδιασμός στοχεύει ευθέως τον αναγνώστη: να φύγει αμέσως από την αισθητική γοητεία της εικόνας του σπηλαίου και να στραφεί εντός του.

Τί μήν; :

Ο Γλαύκων εμφανίζεται αμήχανος, καθώς απαντά στον Σωκράτη με ερώτηση. Αδυνατεί να σκεφτεί κάτι άλλο που θα μπορούσαν να βλέπουν οι δεσμώτες εκτός από τις σκιές που αντικρίζουν απέναντί τους.

Ἀνάγκη.:

Ο Γλαύκων συμφωνεί με τον συλλογισμό του Σωκράτη και συμπληρώνει πως κατανάγκην οι δεσμώτες έχουν αυτή την αντίληψη.

Μά Δί' ουκ έγωγ', έφη: Ο Γλαύκωνας επικαλούμενος τον Δία εκδηλώνει το έντονο ενδιαφέρον του και συμφωνεί με τα λεγόμενά του.

8. Με ποιον κόσμο παραλληλίζει ο Σωκράτης το σπήλαιο;

Παραλληλίζει τον κόσμο του σπηλαίου, τον αισθητό κόσμο, με την πολιτική κοινωνία της εποχής του. Θεωρεί ότι στην κοινωνία της εποχής του κυριαρχεί το σκοτάδι, το ψεύδος και η αμάθεια.

Ο Σωκράτης τονίζει ότι οι δεσμώτες αυτοί, τους οποίους ο Γλαύκων θεωρεί παράξενους, μοιάζουν με τους ανθρώπους της εποχής τους. Οι συμπολίτες του οι Αθηναίοι είναι δέσμιοι των προλήψεων και της απαιδευσίας. Χειραγωγούνται και παρασύρονται από τους δημαγωγούς. Δεν έχουν φτάσει στην αληθινή γνώση και δε γνωρίζουν ότι βρίσκονται στο σκοτάδι. Μάλιστα το έχουν συνηθίσει τόσο πολύ που αρνούνται να βγουν από αυτό.

Πώς θα ανατραπεί η κατάσταση;

Η κατάσταση αυτή, όμως, θα ανατραπεί αν οι πεπαιδευμένοι, οι φιλόσοφοι, αναλάβουν την εξουσία και οδηγήσουν τους ανθρώπους από τον αισθητό κόσμο στον κόσμο της νόησης.

A yellow equilateral triangle with a purple border. Inside the triangle, the text 'Σπήλαιο = ο αισθητός κόσμος, η πολιτική κοινωνία' is written in green.

**Σπήλαιο = ο
αισθητός
κόσμος, η
πολιτική
κοινωνία**

A yellow equilateral triangle with a purple border. Inside the triangle, the text 'Οι δεσμώτες = οι άνθρωποι της εποχής του Πλάτωνα' is written in green.

**Οι δεσμώτες =
οι άνθρωποι
της εποχής
του Πλάτωνα**

9. Ποια υπόθεση κάνει ο Σωκράτης;

«Εἰ οὖν διαλέγεσθαι οἷοί τ' εἶεν πρὸς ἀλλήλους, οὐ ταῦτα ἡγῆ ἂν τὰ ὄντα αὐτοὺς νομίζειν ἄπερ ὀρῶεν;»

Θέτει την υπόθεση ότι **οι δεσμώτες μπορούν να συνομιλούν**. Καλεί τον Γλαύκωνα να σκεφτεί αν αυτά για τα οποία μιλούν δεν είναι παρά οι σκιές που έβλεπαν να περνούν μπροστά από τα μάτια τους. Έτσι, θα ονόμαζαν συγκεκριμένα κάθε αντικείμενο με βάση τα χαρακτηριστικά της σκιάς του, με βάση την οπτική του μορφή, και όχι την πραγματική του μορφή. Εφόσον και εμείς – όπως διδάσκει ο Πλάτωνας – ζούμε την καθημερινή μας πραγματικότητα με βάση την επισφαλή γνωσιολογικά εικόνα που μας δίνουν οι αισθήσεις μας και δεν είμαστε πρόθυμοι να αμφισβητήσουμε τους περιορισμούς τους, ζούμε εγκλωβισμένοι σε έναν κόσμο απατηλό.

10. Πώς θα ερμήνευαν οι δεσμώτες τον αντίλαλο;

Αν στο σπήλαιο ερχόταν ένας αντίλαλος, **οι δεσμώτες θα πίστευαν ότι οι φωνές προέρχονται από τις σκιές** που θα έβλεπαν να περνούν από μπροστά τους. Άλλωστε, δεν έχουν αντιληφθεί ότι πίσω τους υπάρχουν κάποιοι που μεταφέρουν αντικείμενα. Οι φωνές προέρχονται από αυτούς που κρατούν τα ομοιώματα. Οι δεσμώτες ξεγελιούνται πάλι από τις αισθήσεις τους.

11. Ποιο είναι το μόνο αληθινά υπαρκτό για τους δεσμώτες;

Οι δεσμώτες δεν μπορούν να πιστέψουν τίποτα άλλο για αληθινό παρά μόνο τις σκιές. Μόνο αυτές αντικρίζουν. Η γνώση είναι στην κατώτερη βαθμίδα, στο στάδιο της δόξας, γιατί στηρίζεται στα απλά δεδομένα των αισθήσεων. Τα προϊόντα των αισθήσεων είναι για αυτούς το υπαρκτό!

12. Τι γνωρίζετε για τον όρο «το αληθές»;

Η λέξη δε χρησιμοποιείται στο κείμενο με την έννοια που έχει σήμερα. Δεν παραπέμπει στην ορθότητα μιας απόφασης. Για παράδειγμα εμείς λέμε σήμερα: Αυτό που αναφέρεις είναι αληθές. Στο κείμενο έχει έντονη φιλοσοφική χροιά και μάλιστα οντολογική. Αναφέρεται στο αληθινά υπαρκτό. Το αληθές δε λανθάνει. Έρχεται στο φως, όντως υπάρχει. Για τους δεσμώτες του σπηλαίου που αντλούν τη γνώση τους με τις περιορισμένες αισθήσεις τους οι σκιές είναι το αληθινά υπαρκτό. Οι δεσμώτες ζουν μέσα στην ψευδαίσθηση.

13. Ποιοι είναι οι συμβολισμοί της αλληγορίας του σπηλαίου;

Το σπήλαιο: Είναι **ο αισθητός κόσμος**. Είναι ο κόσμος της πλάνης και των ψευδαισθήσεων. Είναι η πολιτική κοινωνία στην οποία δεν ασκούν εξουσία οι φιλόσοφοι αλλά καιροσκόποι δημαγωγοί που αποβλέπουν μόνο στην ικανοποίηση προσωπικών φιλοδοξιών.

Οι δεσμώτες: Είναι **οι απαίδευτοι άνθρωποι της πολιτικής κοινωνίας**. Όπως οι δεσμώτες του σπηλαίου βρίσκονται σε πλάνη, γιατί εμπιστεύονται τις αισθήσεις τους, έτσι και οι άνθρωποι της πολιτικής κοινωνίας εξαιτίας της έλλειψης παιδείας ζουν σε πλάνη. Θεωρούν ότι οι αισθήσεις τούς δίνουν την αληθινή εικόνα του κόσμου. **Ζουν στην αμάθεια** και είναι δέσμιοι προλήψεων και ψευδαισθήσεων.

Οι σκιές – οι ήχοι: Είναι **τα δεδομένα των αισθήσεων**. Βλέποντας ένα αντικείμενο σχηματίζεται στον νου μας μία εικόνα αυτού του αντικειμένου. Νομίζουμε ότι η εικόνα του αντικειμένου είναι αληθινή, αλλά στην πραγματικότητα οι αισθήσεις μάς εξαπατούν. Για παράδειγμα βλέπουμε ένα τραπέζι και μέσω της όρασης εντυπώνεται στον νου μας μία εικόνα αυτού του τραπεζιού. Αν αλλάξει ο φωτισμός στον χώρο, αλλάζει η αρχική εικόνα που μας είχε δημιουργηθεί στον νου. Το σκηνικό μέσα στο σπήλαιο λειτουργεί όπως η τέχνη στον αισθητό κόσμο: δημιουργεί πλάσματα (= πλασμένα) και υποβάλλει πλασματικές (= παραπλανητικές εντυπώσεις).

Τα δεσμά: Είναι **οι αισθήσεις των ανθρώπων**. Οι αισθήσεις, σύμφωνα με τον Πλάτωνα, δεν βοηθούν τον άνθρωπο να γνωρίσει την αληθινή πραγματικότητα, δηλαδή τον κόσμο των Ιδεών και την Ιδέα του Αγαθού, αφού τις ιδέες μόνο με τη λογική (μέσω της νόησης) μπορούμε να τις προσεγγίσουμε. Οι αισθήσεις κάνουν τους ανθρώπους να θεωρούν αληθινό ό,τι μπορούν να αντιληφθούν με αυτές. Γενικότερα, τα δεσμά συμβολίζουν οποιεσδήποτε **πεποιθήσεις, προκαταλήψεις και συνήθειες**, που τον απομακρύνουν από την παιδεία και την προσπάθεια να γνωρίσει τον κόσμο των Ιδεών.

Η φωτιά: Συμβολίζει το **φως** που: καθηλώνει τους δεσμώτες στο στάδιο της εικασίας, είναι η κατώτατη πηγή γνώσης. Βέβαια, για τους απελευθερωμένους δεσμώτες το φως της φωτιάς τους οδηγεί στο επίπεδο της πίστεως. Το φως στο σπήλαιο είναι τεχνητό. Το Αγαθόν είναι από τους βασικότερους όρους στο φιλοσοφικό σύστημα του Πλάτωνα. Αυτό είναι:

- Το **είναι** και ό,τι διατηρεί το είναι.
- Η τάξις, ο κόσμος και η ενότητα που συνέχει την πολλαπλότητα.
- Ό,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη.
- Η ύψιστη αρχή και η πηγή του όντος και της γνώσης.
- Στην αρχαιότητα το Πλάτωνος αγαθόν ήταν παροιμιακή έκφραση για κάτι το ασαφές και σκοτεινό.

Ο ήλιος: συμβολίζει την ιδέα του Αγαθού

Η άνοδος του δεσμώτη από το εσωτερικό του σπηλαίου στο φωτεινό κόσμο έξω από το σπήλαιο: Συμβολίζει την παιδεία και τα αγαθά που αυτή προσφέρει, η οποία αποτελεί μια επίπονη διαδικασία. Η ανοδική πορεία μεταπλάθει τον άνθρωπο και τον μορφοποιεί.

Η κάθοδος στο σπήλαιο των απελευθερωμένων δεσμοτών που κατάφεραν να ανέβουν στον επάνω κόσμο: Συμβολίζει την ανάμειξή τους με την ενεργό πολιτική, για να ωφεληθούν με τις γνώσεις τους και την αρετή τους ολόκληρη την πόλη.

Τα σκεύη: Είναι οι εικόνες των φυσικών αντικειμένων που προέρχονται από το ανώτερον ορατόν. Ό,τι υπάρχει μέσα στη σπηλιά, είτε είναι τα σκεύη είτε οι σκιές τους, πρέπει να θεωρηθούν ως λιγότερο φωτεινά και αληθινά από τα ορατά που βρίσκονται εκτός σπηλιάς. Αυτό συμβαίνει, γιατί δεν αντλούν το φως από τον ήλιο αλλά από το φως του πυρός. Τα σκεύη είναι **είδωλα των πραγματικών αντικειμένων** που υπάρχουν στον κόσμο εκτός του σπηλαίου. Συμβολίζουν τα όντα του αισθητού κόσμου, τα οποία είναι **ομοιώματα των Ιδεών**.

Σε άλλο σημείο της Πολιτείας ο Πλάτων βάζει ευθέως εναντίον μιας τέχνης που παράγει απλώς μιμήματα, προϊόντα που απέχουν μακριά από την αλήθεια.

Ο φωτεινός κόσμος: Είναι ο κόσμος εκτός του σπηλαίου. Συμβολίζει τον νοητό κόσμο, που είναι ο αληθινός κόσμος, ο κόσμος των Ιδεών.

14. Εκτός από την αλληγορία, χρησιμοποιούνται ως εκφραστικά μέσα ο διάλογος και οι εικόνες. Τι επιτυγχάνεται με αυτά;

Στο κείμενο συζητούν ο Σωκράτης με τον Γλαύκωνα. **Ο διάλογος** παραπέμπει στη διαλεκτική, δηλαδή στη μέθοδο αναζήτησης της αλήθειας μέσω ερωτήσεων και απαντήσεων. Ο διάλογος προσδίδει αμεσότητα, ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο. Μεταφέρει τον αναγνώστη στον πυρήνα της φιλοσοφικής σκέψης του Πλάτωνα. Επίσης, η χρήση του β' ενικού προσώπου έχει την αμεσότητα της διαπροσωπικής επικοινωνίας.

Στην αλληγορία του σπηλαίου κυριαρχούν **οι εικόνες που χαρίζουν ζωντάνια και παραστατικότητα** στη διήγηση. Συναντώνται **οπτικές εικόνες** (η περιγραφή του εσωτερικού του σπηλαίου, οι ακίνητοι δεσμώτες, η φωτιά που φέγγει, το τειχίο), **κινητική εικόνα** (οι άνθρωποι που κινούνται παράλληλα με το τειχίο και κουβαλούν αντικείμενα) και **ακουστική εικόνα** (οι άνθρωποι που μιλούν). Γενικά, η εικόνα των ανθρώπων που περπατούν πίσω από το τειχίο είναι στατική και τίποτα δεν προοιωνίζεται την αιφνίδια αλλαγή της κατάστασης.

15. Χαρακτηρίστε το ύφος και τη γλώσσα του Πλάτωνα.

Στο κείμενο εντοπίζουμε:

- Προτρεπτικές προστακτικές (ἀπείκασον)
- Μακροπερίοδο λόγο
- Παρατακτική σύνδεση
- Ποιητικές λέξεις και φράσεις (καταγείω, σπηλαιώδη, αναπεπταμένην, μακράν παρά παν το σπήλαιον)
- Πολυσύνδετα (και τα σκέλη και τους αυχένους, σκεύη τε παντοδαπά ...και ανδριάντας και άλλα ζώα λίθινά τε και ξύλινα και παντοια εἰργασμένα)

Ο μύθος του σπηλαίου έχει χαρακτηριστικά που παραπέμπουν στα κειμενικά είδη της περιγραφής και της αφήγησης.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

- Ρηματικοί τύποι σε ενεστώτα (ἐχούση, μένειν, ὄρᾱν,
- Επίθετα και μετοχές (καταγείω οἰκήσει σπηλαιώδει, ἀναπεπταμένην, παρωκοδομημένον, λίθινά τε καὶ ξύλινα καὶ παντοῖα εἰργασμένα)
- Αφθονία τοπικῶν προσδιορισμῶν (μακράν παρὰ πᾶν τὸ σπήλαιον, φῶς δὲ αὐτοῖς πυρὸς ἄνωθεν καὶ πόρρωθεν καόμενον ὅπισθεν αὐτῶν, μεταξὺ δὲ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν δεσμωτῶν ἐπάνω ὁδόν)
- Εἰκόνες (το σπήλαιο, οἱ ἀκίνητοι δεσμώτες, ἡ φωτιά, το τοιχίον, οἱ θαυματοποιοί)

** ἡ φράση κύκλω ... περιάγειν προετοιμάζει τὴν ἐπόμενη ἐνότητα. Ἐκεῖ τὸ ρηματικὸ ἐπίθετο περιεκτικόν καὶ τὸ ομόρριζο οὐσιαστικὸ περιαγωγή δὲν ἀναφέρονται σὲ μιὰ ἀπλὴ περιστροφή ἀλλὰ υπονοοῦν μιὰ μεταστροφή, μιὰ υπαρξιακὴ ἀλλαγὴ, μιὰ συνολικὴ ἀλλαγὴ τοῦ τρόπου με τὸν ὁποῖο στρέφεται γνωστικὰ στὸν κόσμον.

**** μακρὰν παρὰ πᾶν τὸ σπήλαιον:** η φράση δείχνει

1. Την ύπαρξη ενός άλλου κόσμου
2. Στη ζοφερή πραγματικότητα εισδύει μια ελπίδα εξόδου και φωτός
3. Η πορεία διαφυγής είναι δεδομένη αλλά και επίπονη
4. Η ίδια η οδός θα λειτουργήσει κάποια στιγμή και ανάδρομα, αφού ο δεσμώτης που θα απελευθερωθεί, φιλόσοφος πλέον, θα κληθεί να επιστρέψει.

ΑΦΗΓΗΣΗ

- Ρήματα κίνησης και δράσης (μόνον ὁρᾶν, κύκλω ... περιάγειν, φῶς πυρὸς καόμενον, τὰ θαύματα δεικνύασιν, φέροντας ἄνθρώπους, τοὺς μὲν φθεγγομένους, τοὺς δὲ σιγῶντας τῶν παραφερόντων)
- Σχέση αιτίου – αποτελέσματος (Πῶς γάρ, ἔφη, εἰ ἀκινήτους γε τὰς κεφαλὰς ἔχειν ἠναγκασμένοι εἶεν διὰ βίου; Εἰ οὖν διαλέγεσθαι οἰοί τ' εἶεν πρὸς ἀλλήλους, οὐ ταῦτα ἡγῇ ἂν τὰ ὄντα αὐτοὺς νομίζειν ἄπερ ὁρᾶν;)

Το ὑφος είναι γλαφυρό. Διακρίνεται για τη ζωντάνια, την παραστατικότητα και τον εκφραστικό πλούτο. Η γλώσσα είναι ποιητική με μεταφορές, περιφράσεις και παρομοιώσεις. Επίσης, απουσιάζει η χρήση φιλοσοφικής ορολογίας.

16. Τι γνωρίζετε για τη θεωρία των ιδεών;

Ο φωτεινός κόσμος έξω από το σπήλαιο συμβολίζει τον νοητό κόσμο των Ιδεών. Οι Ιδέες, κατά τον Πλάτωνα, είναι:

- άφθαρτες, αμετάβλητες, αυθύπαρκτες οντότητες.
- καθολικές έννοιες και πραγματικότητες άμεσα συνδεδεμένες με τον κόσμο και τη ζωή
- το αληθινά υπαρκτό
- Αποτελούν τα πρότυπα των αισθητών αντικειμένων. Η Ιδέα του Αγαθού είναι ανώτερη Ιδέα από όλες. Για παράδειγμα, αντιλαμβανόμαστε πολλά αντικείμενα τα οποία ονομάζουμε τραπέζια. Όμως, αυτά μεταξύ τους είναι πολύ διαφορετικά ως προς το σχήμα, το μέγεθος ή το χρώμα. Αν και έχουν τόσες διαφορές, τι είναι αυτό που μας κάνει να τα θεωρούμε όλα τραπέζια; Όλα αποτελούν αντίγραφα της Ιδέας του τραπεζιού, την οποία αναγνωρίζουμε σε αυτά με τον νου μας και όχι με τις αισθήσεις μας.

17. Ποιες είναι οι βαθμίδες της γνώσης, σύμφωνα με τη θεωρία αυτή;

- **Εικασία**: Οι δεσμώτες βλέπουν μόνο τις σκιές. Η γνώση τους στηρίζεται στις αισθητηριακές εικόνες. Ο άνθρωπος νομίζει ότι τα δεδομένα των αισθήσεων είναι αληθινά.
- **Πίστις**: Οι απελευθερωμένοι δεσμώτες βλέπουν τώρα τα ίδια τα ομοιώματα και συνειδητοποιούν ότι μέχρι τώρα θεωρούσαν τις σκιές ως πραγματικότητα: Ο άνθρωπος συνειδητοποιεί ότι οι εικόνες για τον κόσμο προέρχονται από τις αισθήσεις του. Μελετά και επεξεργάζεται τα δεδομένα τους. Έτσι, αποκτά σαφέστερη αντίληψη για τον κόσμο, αλλά μένει προσκολλημένος στις αισθήσεις, γιατί εμπιστεύεται τη γνώση που αποκτά με αυτές.

- **Διάνοια** Μετά την έξοδό τους από το σπήλαιο οι δεσμώτες θαμπώνονται από το φως του ήλιου και στρέφουν το βλέμμα τους όχι προς τα ίδια τα αντικείμενα αλλά προς τον αντικατοπτρισμό τους στα νερά: ο νους του ανθρώπου με αφετηρία τις εικόνες των αισθητών όντων με τη δύναμη της λογικής ανάλυσης αποκτά γνώση των μαθηματικών εννοιών (του τριγώνου, των αριθμών...)
- **Νόησις** Ελάχιστοι καταφέρνουν να κοιτάζουν κατάματα τον ήλιο: οι διαλεκτικοί φιλόσοφοι είναι οι μόνοι που φτάνουν στη θέαση των Ιδεών. Κάποιοι από αυτούς καταφέρνουν να φτάσουν στο **μέγιστον μάθημα**, της θέασης της Ιδέας του Αγαθού.
- Οι δεσμώτες που έχουν καταφέρει να δουν το φως του ήλιου επιστρέφουν στο σπήλαιο, για να απελευθερώσουν και τους άλλους δεσμώτες και να τους διδάξουν πως ζουν σε πλάνη: *οι φιλόσοφοι που έχουν φτάσει στη θέαση του Αγαθού έχουν την ηθική υποχρέωση να αναλάβουν πρακτικά και διοικητικά καθήκοντα στην ιδεατή πολιτεία.*

Εικασία + Πίστις:

Συνιστούν την
αβέβαιη και ασταθή
αισθητηριακή γνώση

Η διάνοια και η
Νόησις αναφέρονται
στον νοητό κόσμο

Πλάτων, Πολιτεία 518b-519c

1. Τι θα επιχειρήσει ο Σωκράτης στην ενότητα αυτή; Πώς ξεκινά η παράγραφος;

Ο Σωκράτης **θα επιχειρήσει να ορίσει την έννοια της παιδείας**. Αρχικά, προσδιορίζει τι δεν είναι παιδεία. Η παιδεία δεν είναι τέτοια όπως την ορίζουν όσοι την έχουν για επάγγελμά τους. Αυτοί ισχυρίζονται ότι μέσα στην ψυχή δεν υπάρχει γνώση και πως ο άνθρωπος την αποκτά μέσα από τη διαδικασία της μάθησης. Άρα, οι ίδιοι με τη διδασκαλία τους εμφυτεύουν τη γνώση στην ψυχή των μαθητών σαν να βάζουν την ικανότητα της όρασης στα μάτια ενός τυφλού (παρομοίωση).

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΩΚΡΑΤΗ – ΣΟΦΙΣΤΩΝ	
ΣΩΚΡΑΤΗΣ	ΣΟΦΙΣΤΕΣ
 Δε δίδασκε επ' αμοιβή	 Πληρώνονταν αδρά από τους μαθητές τους
 Βοηθούσε τον συνομιλητή του να ανακαλύψει τις γνώσεις μέσα του	 Μετέδιδαν στους μαθητές τους γνώσεις ρητορικής, πολιτικής θεωρίας, νομικών

2. Διακρίνεται στην παράγραφο κάποιος υπαινιγμός;

Στο σημείο αυτό ο Σωκράτης κάνει έναν **υπαινιγμό εναντίον των σοφιστών**. **Οι σοφιστές** ήταν μια επαγγελματική ομάδα, που Παρουσιάζονταν ικανοί να διδάξουν όλα όσα ήταν αναγκαία σε κάποιον που ήθελε να είναι ολοκληρωμένος πολίτης. Συνεπώς, μαθητές τους ήταν όσοι ήθελαν να λάβουν μία καλή εκπαίδευση και να ξεχωρίσουν **τόσο στα πολιτικά πράγματα** της πόλης τους όσο **και στις ιδιωτικές τους υποθέσεις**.

Π.χ. ο Πρωταγόρας στον ομώνυμο πλατωνικό διάλογο απαντά στον Σωκράτη ότι μπορεί να διδάξει σε έναν νέο την ικανότητα να σκέφτεται και να αποφασίζει σωστά για θέματα που αφορούν τον ιδιωτικό και τον δημόσιο βίο (ευβουλία).

3. Τι πίστευε ο Πλάτωνας για τη γνώση;

«οὐκ ἐνούσης ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιστήμης», 1^η παράγραφος

«τὴν ἐνούσαν ἐκάστου δύναμιν ἐν τῇ ψυχῇ», 2^η παράγραφος

Τετραπλή χρήση της πρόθεσης ἐν στην 1^η παράγραφο

Ο Πλάτωνας δεν πιστεύει ότι ο άνθρωπος αποκτά τη γνώση ως πληροφορία που υπάρχει έξωθεν, αλλά ότι την ανακαλύπτει και την παράγει μέσα του. Αυτή την έντονα βιωματική γνωστική διαδικασία την ονομάζει συμβολικά ανάμνηση. Δηλαδή: Ο άνθρωπος μπορεί να λάβει μια πληροφορία από εξωτερικές πηγές (εικόνες, ακούσματα, βιβλία, διαδικτυακές πηγές). Την εσωτερικεύει μέσω των αισθήσεών του. Όμως, αυτή δεν είναι αληθινή γνώση. Ίσως μάλιστα υποσκάπτει την αληθινή γνώση, γιατί δημιουργεί την ψευδαίσθηση της κατοχής της.

Η άποψη ότι η γνώση είναι ανάμνηση συνδέεται με τη **μαιευτική μέθοδο του Σωκράτη**. Για τον Σωκράτη ο άνθρωπος γνωρίζει την αλήθεια. Απλώς τον βοηθά να την ξαναθυμηθεί με τη φιλοσοφική σκέψη.

Η δύναμη της γνώσης υπάρχει στην ψυχή του ανθρώπου. Η ψυχή είναι το όργανο της μάθησης. Όπως το μάτι στρέφεται μαζί με όλο το σώμα από το σκοτεινό στο φωτεινό μέρος, για να έχει ολοκληρωμένη θέαση του αντικειμένου του, έτσι και όλη η ψυχή χρειάζεται να μεταστραφεί από τον μεταβαλλόμενο κόσμο της εμπειρίας (**ἐκ τοῦ γιγνομένου**) προς την αντίθετη κατεύθυνση (χρήση παρομοίωσης). Η γνώση απαιτεί μια μεταστροφή της ψυχής (**περιακτέον εἶναι**) και επιτυγχάνεται με τη συνδρομή των ποικίλων δυνάμεών της και όχι μόνο με τον νου. Θα ανυψωθεί στο αληθινά υπαρκτό (**εἰς τὸ ὄν**) και θα φτάσει στην πιο κατάφωτη βαθμίδα του όντος (**τὸ φανότατον**), μέχρι να αντέξει να ατενίσει (θεωμένη = το ρήμα συναιρεί τις αισθητηριακές και νοητικές γνωστικές δυνατότητες του ανθρώπου) το πολύ δυνατό φως του. Το φανότατον του όντος είναι **η Ἰδέα του Αγαθού**. Η παιδεία είναι, λοιπόν, μια ψυχική διαδικασία, μια ψυχική μεταστροφή που βοηθά στη θέαση του αγαθού μέσα από μια ολιστική προσέγγισή του (**σὺν ὅλῃ τῇ ψυχῇ**).

Επομένως:

Η παιδεία δεν προσφέρει εξωτερικές πληροφορίες ως καινούριες γνώσεις. Ενεργοποιεί τις ίδιες τις γνωστικές δυνάμεις του ανθρώπου. Μόνο έτσι παράγεται μια γνώση ριζωμένη μέσα του, βιωμένη και ανθεκτική στη λήθη. Η περιαγωγή (= μεταστροφή) έχει φιλοσοφική βαρύτητα. Η λέξη δηλώνει καταρχάς **την απομάκρυνση από τη μία, δεδομένη και υποχρεωτική οπτική γωνία**. Είναι μια σφαιρική διεύρυνση της οπτικής γωνίας, μια περιστροφή. Όμως, αρκεί η περιστροφή, για να απεγκλωβιστεί ο άνθρωπος από την αισθητηριακή πρόσληψη του κόσμου; Όχι. Χρειάζεται **η φιλοσοφική παιδεία** που θα κάνει την περιαγωγή ολική μεταστροφή της ύπαρξης, ώστε ο άνθρωπος να βλέπει την ουσία του καθενός και να νοεί την ιδέα τους.

4. Πώς αντιδρά ο Γλαύκωνας στη συζήτηση;

Ο Γλαύκωνας παρακολουθεί με ενδιαφέρον τη συζήτηση και τα λεγόμενα του Σωκράτη. Επιβεβαιώνει τη διαπίστωση του φιλοσόφου ότι πράγματι υπάρχουν άνθρωποι που ισχυρίζονται ότι βάζουν τη γνώση στην ψυχή των μαθητών τους. Δηλωτική είναι η επανάληψη του ρήματος φασί.

5. Ποια είναι η διαφορά του είναι από το γίνεσθαι;

Ο κόσμος, όπως τον αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις, χαρακτηρίζεται ως γίνεσθαι, γιατί σε αυτόν κυριαρχεί η μεταβολή. Για παράδειγμα, η όραση και οι άλλες αισθήσεις μάς δείχνουν ότι ένα φυτό συνεχώς μεγαλώνει.

Η έννοια του «γίνεσθαι» αντιδιαστέλλεται προς την έννοια του είναι. Παρά το γεγονός ότι το φυτό αλλάζει, εξακολουθούμε να θεωρούμε ότι πρόκειται για το ίδιο φυτό. Αυτό σημαίνει ότι θεωρούμε πως υπάρχει μία βαθύτερη ουσία, το είναι, η οποία παραμένει σταθερή και αμετάβλητη.

6. Τι είναι το **ον** και το **αγαθόν** για τον Πλάτωνα;

Το **όν** είναι το αληθινά υπαρκτό. Για τον Πλάτωνα αυτό που υπάρχει πραγματικά είναι μόνο οι ιδέες, όχι τα αισθητά. Για το αγαθόν δε δίνει σαφή ερμηνεία, ενώ είναι από τους βασικότερους όρους στο φιλοσοφικό του σύστημα. Αγαθόν είναι:

- Το είναι και ό,τι διατηρεί το είναι.
- Η τάξη, ο κόσμος, η ενότητα που συνέχει την πολλαπλότητα.
- Ό, τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη.
- Η έκφραση αυτό το αγαθόν φαίνεται να δηλώνει την ύψιστη αρχή και την πηγή του όντος και της γνώσης.
- Πάντως, το Πλάτωνος Αγαθόν στην αρχαιότητα ήταν παροιμιακή έκφραση για κάτι το ασαφές και σκοτεινό.

7. Τι συμβολίζει η αντίθεση το **φανόν – το σκοτώδες**;

Η αντίθεση αυτή είναι συνηθισμένη στον Πλάτωνα και λειτουργεί συμβολικά για την αντίθεση **παιδείας – απαιδευσίας**.

8. Ποια μέθοδο διαπιστώνουμε ότι εφαρμόζει ο Σωκράτης;

Ο Σωκράτης καλεί τους συνομιλητές του να εκφράσουν τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους με τις θέσεις του. Απευθύνεται σε αυτούς με ερώτηση «Ή γάρ;», εφαρμόζοντας τη **διαλεκτική του μέθοδο**.

Η σωκρατική διαλεκτική είναι η σταδιακή αναίρεση των **θέσεων του συνομιλητή** και η σταδιακή προσπάθεια να εξαχθεί ένα συμπέρασμα. Στους πλατωνικούς διαλόγους ο συνομιλητής του Σωκράτη εκθέτει μία άποψη για το θέμα, την οποία θεωρεί ολοκληρωμένη και θεμελιωμένη. **Με ερωτήσεις** ο Σωκράτης αναγκάζει **τον συνομιλητή του να φτάσει στην ακραία συνέπεια** των θέσεών του. Στο σημείο αυτό αποδεικνύεται η σαθρότητα των λογικών του επιχειρημάτων.

Τότε αρχίζει μία νέα συζήτηση. Ο Σωκράτης καθοδηγεί με **ερωτήματα** τον συνομιλητή του και τελικά τον οδηγεί στη γενική αλήθεια, **στην αλήθεια** που υπάρχει ανεξαρτήτως των περιστάσεων και των συνθηκών, στην πρώτη αλήθεια των πραγμάτων. Δηλαδή οδηγεί τους συνδιαλεγόμενους σε μία απόλυτη γνώση και κατανόηση του πράγματος που μελετούν.

9. Ποιοι είναι οι κατάλληλοι παιδαγωγοί που θα βοηθήσουν στη μεταστροφή της ψυχής;

Η μεταστροφή της ψυχής μπορεί να επιτευχθεί με τους κατάλληλους παιδαγωγούς, οι οποίοι διαπνέονται από ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Στην ιδανική πολιτεία είναι **οι φιλόσοφοι – βασιλείς**. Αυτοί δε διαθέτουν μόνο **γνώσεις** και συνθετική σκέψη. Διαθέτουν **πείρα ζωής, διοικητικές ικανότητες και αδαμάντινο χαρακτήρα**. Αναλαμβάνουν την εξουσία από αίσθηση καθήκοντος, για να διοχετεύσουν μέσα στη νομοθεσία τη σοφία και την ακεραιότητά τους. **Δε διαθέτουν ούτε προσωπική περιουσία ούτε καν οικογένεια**, για να είναι αδέκαστοι, ανεπηρέαστοι και ολόψυχα αφοσιωμένοι στο κοπιώδες λειτούργημά τους.

10. Ποια είναι η εκπαίδευση που πρέπει να λάβουν οι φύλακες στην ιδανική πολιτεία;

Στην αλληγορία έχει υπονοηθεί **ο εξαναγκασμός της παιδείας** κατά τη βίαιη και επώδυνη έξοδο του απελευθερωμένου στην κακοτράχαλη ανηφόρα. Εκφράζεται μάλιστα σε πολλές μορφές της εκπαίδευσης, στη γυμναστική, τον χορό και τη μουσική. Γενικότερα, **έχει σκοπό να υποτάξει και να μεταμορφώσει τις άλογες δυνάμεις της ψυχής**. (Να συμβουλευτείτε τον Φιλοσοφικό Λόγο στη σελίδα 88, όπου γίνεται λόγος για την αγωγή των φυλάκων.)

11. Τι φανερώνουν οι τύποι αὐτοῦ τέχνη ἂν εἴη, ὅτι οὐκ ἔστιν;

Ο Γλαύκων επιβεβαιώνει σύντομα τη θέση του φιλοσόφου. Με το ρήμα *εἰσιν* (=φαίνεται) απαντά στη δυνητική ευκτική αν εἴη, που χρησιμοποίησε ο Σωκράτης. Και οι δύο τύποι φανερώνουν **μετριοπάθεια και απουσία δογματισμού**.

12. Τι πιστεύει ο Σωκράτης για τις αρετές της ψυχής;

Μέχρι τώρα ο Σωκράτης αναφερόταν στη νοητική λειτουργία του ανθρώπου και, άρα, στο λογιστικόν της ψυχής (= το μέρος της ψυχής που σχετίζεται με τη νόηση). Τώρα στρέφει την προσοχή του **στις αρετές της ψυχής**, στις αρετές δηλαδή που σχετίζονται με τον χαρακτήρα του ανθρώπου. Τέτοιες αρετές είναι, για παράδειγμα, **η εγκράτεια, η εντιμότητα στις συναλλαγές με τους άλλους ανθρώπους, η γενναιότητα.**

Εκφράζει τη θέση ότι αυτές σε μεγάλο βαθμό έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά με τις αρετές του σώματος. Οι αρετές της ψυχής δεν προϋπάρχουν μέσα μας, αλλά **γεννιούνται** και προάγονται **μέσω του εθισμού και της άσκησης**, όπως συμβαίνει και με τις σωματικές αρετές. Αντιθέτως, η φρόνησις αποτελεί ένα εσωτερικό δεδομένο. Χαρακτηριστική είναι η αντίθεση των χρονικών επιρρημάτων, **πρότερον – ύστερον**.

Π.χ. Θεωρείται κάποιος έντιμος, όταν η εντιμότητα είναι ένα μόνιμο χαρακτηριστικό της συμπεριφοράς του προς τους άλλους ανθρώπους. Η αρετή της εντιμότητας δεν προϋπήρχε στην ψυχή του, αλλά διαπαιδαγωγήθηκε σε αυτή από την παιδική του ηλικία. Σταδιακά, η εντιμότητα γίνεται μόνιμο στοιχείο της συμπεριφοράς του, χωρίς να χρειάζεται η απειλή της τιμωρίας, για να ενεργήσει με έντιμο τρόπο. Συμπεριφέρεται έντιμα, γιατί θεωρεί πως αυτός είναι ο ορθός τρόπος να ενεργεί. Έχει αποκτήσει την αρετή αυτή με εθισμό.

13. Ποια είναι η θέση του Σωκράτη για τη φρόνηση;

Η φρόνησις είναι η διανοητική ικανότητα του ανθρώπου. Ο Πλάτωνας ανάγει την ενύπαρξή της στον Θεό, ως ανθρώπινη ιδιότητα που προσεγγίζει τις θείες ιδιότητες. Δε χάνει ποτέ τη δύναμή της. Όμως, δε λειτουργεί πάντα με θετικό τρόπο. **Όταν στρέφεται στη θέαση** του νοητού κόσμου **των Ιδεών** και της Ιδέας του Αγαθού (περιαγωγή ψυχής), αποβαίνει **χρήσιμη και ωφέλιμη**. Όταν στρέφεται στον κόσμο των αισθήσεων, αποβαίνει άχρηστη και βλαπτική (χρήσιμον – άχρηστον, ωφέλιμον – βλαβερόν). Επομένως, η φρόνηση έχει **αμφίσημο χαρακτήρα.**

14. Να μελετήσετε τις τρεις σύντομες απαντήσεις του Γλαύκωνα. Να αναζητήσετε στα ίδια τα λεγόμενα του Σωκράτη τον λόγο για τον οποίο οι απαντήσεις του Γλαύκωνα αποκλιμακώνονται ως προς τη βεβαιότητα που εκφράζουν.

Ο Γλαύκωνας συμφωνεί με την άποψη του Σωκράτη ότι πραγματικά υπάρχουν άνθρωποι, που ισχυρίζονται ότι βάζουν τη γνώση στην ψυχή των μαθητών τους (**Φασὶ γὰρ οὖν, ἔφη.**).

Με τη μονολεκτική απάντηση (**Ναί**) επιβεβαιώνει τη θέση του φιλοσόφου, ο οποίος χρησιμοποίησε την αλληγορία ως αποδεικτικό στοιχείο. Ο Γλαύκων με την τρίτη απάντησή του (**Ἔοικεν γάρ, ἔφη.**) επιβεβαιώνει με σύντομο τρόπο τη θέση του φιλοσόφου, ο οποίος χρησιμοποίησε τη δυνητική ευκτική αν εἴη. Η μετριοπάθεια και η απουσία του δογματισμού είναι φανερά στοιχεία στη διατύπωση και των δύο προσώπων.

Πλάτων, Πολιτεία 519b - 520a

1. Ποιο είναι το νέο αντικείμενο συζήτησης;

Ο Σωκράτης εξετάζει **ποια πρόσωπα είναι κατάλληλα να αναλάβουν τη διακυβέρνηση της ιδεώδους πολιτείας**. Άλλωστε, είναι γνωστή η απογοήτευσή του από τα πολιτικά τεκταινόμενα της εποχής και από αυτούς που ασκούσαν εξουσία.

2. Ποιοι είναι ακατάλληλοι να αναλάβουν τη διακυβέρνηση της πολιτείας;

Ξεκινώντας αρνητικά, διατυπώνει ποια πρόσωπα δεν είναι κατάλληλα να αναλάβουν την εξουσία.

Ακατάλληλοι είναι:

✓ Οι τυχαίοι και αφιλοσόφητοι πολιτικοί

Αυτοί δεν έχουν γνωρίσει την αλήθεια (μήτε τούς άπαιδευτους και άληθείας άπείρους: ο φιλόσοφος συνδέει την παιδεία με την αλήθεια // η παιδεία εγγυάται τη βιωματική σχέση με την αλήθεια, ο άνθρωπος κατακτά τη γνώση ως προσωπικό επίτευγμα, αδιάβροχο στη λήθη και ανθεκτικό στον χρόνο!), δεν έχουν γνωρίσει το Αγαθό και τις άλλες Ιδέες, γιατί δεν έχουν λάβει την ορθή παιδεία. *Γνωρίζουν μόνο τον αισθητό κόσμο της αμάθειας και της πλάνης*. Οι τυχαίοι και αφιλοσόφητοι πολιτικοί επιδίδονται σε μία διαρκή προσπάθεια αυτοπροβολής. Είναι φιλήδονοι, αρχομανείς και δημοκόλακες, προκειμένου να επιτύχουν τις **προσωπικές τους επιδιώξεις**. Δεν μπορούν να θέσουν έναν κεντρικό πολιτικό σκοπό και να υποτάξουν σε αυτόν κάθε επιμέρους ενέργεια της ιδιωτικής ή δημόσιας ζωής τους. **Δεν υπηρετούν το συλλογικό συμφέρον, δηλαδή την ευδαιμονία της πόλεως**, με την εφαρμογή των αρχών της δικαιοσύνης.

- ✓ Όσοι έχουν λάβει την ορθή αγωγή, αλλά παραμένουν αφοσιωμένοι μόνο στις πνευματικές τους αναζητήσεις και απέχουν από την πολιτική δράση (μήτε τούς ἐν παιδείᾳ ἑωμένους διατρίβειν διὰ τέλους). Αυτοί μπορεί να έχουν λάβει την ορθή αγωγή, αλλά *στην πράξη είναι αδρανείς*. Αδιαφορούν για τα πρακτικά προβλήματα της πόλεως και δε δείχνουν καμία διάθεση να αναλάβουν ευθύνες στην πολιτική ζωή (οὐς δὲ ὅτι ἐκόντες εἶναι οὐ πράξουσιν). Το μόνο που κάνουν είναι να απολαμβάνουν την ευτυχία που τους χαρίζουν οι πνευματικές ενασχολήσεις τους.

3. Τι γνωρίζετε για τα νησιά των Μακάρων;

Τα νησιά των Μακάρων – σύμφωνα με λαϊκές δοξασίες – βρίσκονταν στη δύση, πέρα από τις στήλες του Ηρακλέους **στον Ατλαντικό Ωκεανό**. Εκεί ζούσαν μετά τον θάνατό τους οι ήρωες, οι άνθρωποι της χρυσής εποχής (η πρώτη γενιά του ανθρωπίνου γένους) και οι ευσεβείς. Πίστευαν ότι *στα νησιά αυτά ο ήλιος δε δύει ποτέ*, το *έδαφος είναι πολύ γόνιμο* και χαρίζει *καρπούς τρεις φορές τον χρόνο*, υπάρχουν *δάση με πανύψηλα δέντρα* και δέντρα με *χρυσούς καρπούς*, ενώ φυτρώνουν *χρυσά άνθη*. Ο Σωκράτης παρουσιάζει πιο παραστατικά τη στάση των πεπαιδευμένων χρησιμοποιώντας μία παρομοίωση. Οι άνθρωποι αυτοί, λέει, νομίζουν ότι ζουν στα νησιά των Μακάρων, ενώ είναι ακόμη ζωντανοί.

4. Ποιοι είναι οι ιδανικοί άρχοντες και ποια υποχρέωση έχουν;

Οι ιδανικοί άρχοντες είναι οι **φιλόσοφοι – βασιλείς**. Διαθέτουν γνώσεις, συνθετική σκέψη, πείρα ζωής, διοικητικές ικανότητες και αδαμάντινο χαρακτήρα. Αναλαμβάνουν την εξουσία από αίσθηση καθήκοντος, για να διοχετεύσουν μέσα στη νομοθεσία τη σοφία τους και την ακεραιότητά τους. Δε διαθέτουν προσωπική περιουσία ούτε οικογένεια, για να είναι ανεπηρέαστοι και ολόψυχα αφοσιωμένοι στο κοπιώδες λειτούργημά τους. Ο πεπαιδευμένος άρχων είναι ο πνευματικός και πολιτικός ταγός, που φροντίζει για την ευνομία και την ευταξία με σκοπό την ευδαιμονία της πόλεως.

Οι απελευθερωμένοι δεσμώτες που κατάφεραν να ανεβούν από το σπήλαιο στον έξω κόσμο και να αντικρίσουν τον ήλιο έχουν ηθική υποχρέωση να κατέβουν στο σπήλαιο, για να προσφέρουν βοήθεια στους αμαθείς δεσμώτες, να τους απελευθερώσουν από τα δεσμά τους και να τους διδάξουν την αλήθεια.

5. Ποιοι είναι οι ιδρυτές της ιδανικής πολιτείας και ποιο το χρέος τους;

Ἡμέτερον δὴ ἔργον, ἦν δ' ἐγώ, τῶν οἰκιστῶν

Ο Σωκράτης αναφέρεται στο καθήκον των ιδρυτών (οικιστών) της πολιτείας. Μάλιστα, χρησιμοποιεί την **κτητική αντωνυμία** «Ἡμέτερον δὴ ἔργον», δηλώνοντας ότι ο ίδιος και οι συνομιλητές του είναι αυτοί που κάνουν τη θεωρητική κατασκευή της ιδανικής πολιτείας. Το χρέος των ιδρυτών της πολιτείας μέσω του ιδρυτικού Νόμου είναι αρχικά:

- **Να εκπαιδεύσουν** ορθά τους ανθρώπους που είναι εξαιρετικά προικισμένοι από τη φύση τους (τάς βελτίστας φύσεις). Έτσι, θα φτάσουν μέσω της παιδείας στο σπουδαιότερο μάθημα, στη θέαση του Αγαθού.
- Στη συνέχεια, **θα τους εξαναγκάσουν να αναλάβουν πολιτικά καθήκοντα**, τη διακυβέρνηση της πόλης. Έτσι, θα φωτίσουν τους συνανθρώπους τους, ώστε να γίνουν πολίτες μιας ιδανικής πολιτείας, που θα είναι στραμμένη στην Αλήθεια και το Αγαθό. Το ζητούμενο είναι η πολιτική συνοχή που θα εξασφαλίσει τη συλλογική ευδαιμονία.

6. Τι εννοούμε με τον όρο φύσις και ποια είναι η σχέση της με την παιδεία;

Ο Πλάτωνας αναφέρεται σε ξεχωριστούς ανθρώπους που είναι από τη φύση τους ικανοί να δεχτούν μια ανώτερη παιδεία και αποστολή. Όλοι οι άνθρωποι δεν μπορούν να οδηγηθούν στη θέαση του Αγαθού. Μπορούν να το καταφέρουν όσοι έχουν από τη φύση τους **ιδιαίτερα πνευματικά και ψυχικά χαρίσματα**. Κατά τον Πλάτωνα, *οι φυσικές καταβολές των ανθρώπων καθορίζουν μέχρι ποιο επίπεδο εκπαίδευσης μπορούν να φτάσουν και σε ποια κοινωνική τάξη θα ανήκουν*. Άρα, σύμφωνα με την πλατωνική αντίληψη, τη φύση τη συμπληρώνει η κατάλληλη παιδεία. **Φύση και παιδεία είναι δυνάμεις συμπληρωματικές**. Με τον όρο βελτίστας φύσεις δεν υπονοεί ο Πλάτωνας την αριστοκρατία του αίματος, αλλά αποβλέπει στην αριστοκρατία του πνεύματος.

7. Ποιο είναι το μέγιστο μάθημα στο οποίο αναφέρεται ο Σωκράτης;

Ο Σωκράτης εννοεί τη θέαση του Αγαθού. Για το αγαθόν δε δίνει ο Πλάτωνας σαφή ερμηνεία, ενώ είναι από τους βασικότερους όρους στο φιλοσοφικό του σύστημα. Αγαθόν είναι:

- Το είναι και ό,τι διατηρεί το είναι.
- Η τάξη, ο κόσμος, η ενότητα που συνέχει την πολλαπλότητα.
- Ό, τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη.
- Η έκφραση αυτό το αγαθόν φαίνεται να δηλώνει την ύψιστη αρχή και την πηγή του όντος και της γνώσης.
- Πάντως, το Πλάτωνος αγαθόν στην αρχαιότητα ήταν παροιμιακή έκφραση για κάτι το ασαφές και σκοτεινό.

8. Να σχολιαστούν οι χαρακτηρισμοί που δίνει στο αγαθό ο Σωκράτης.

- ✚ Το **Αγαθό** είναι το **σπουδαιότερο μάθημα** (μέγιστον μάθημα), η ανώτερη βαθμίδα γνώσης που μπορεί να κατακτήσει ο άνθρωπος.
- ✚ Το Αγαθό μπορούν να το θεαθούν (ἀφικέσθαι, ιδεῖν) και να το γνωρίσουν επαρκώς (ικανῶς ἴδωσι) **με την παιδεία** μόνο οι άνθρωποι που είναι εξαιρετικά προικισμένοι από τη φύση τους (βελτίστας φύσεις). Μόνο τότε μπορούν να αναλάβουν τη διοίκηση της πολιτείας, αφού εμπορούμενοι από τις αρχές της δικαιοσύνης, της σωφροσύνης, της ανδρείας και της σοφίας μπορούν να την οδηγήσουν στην ευδαιμονία.
- ✚ Για την κατάκτηση του Αγαθού οι εξαιρετικές φύσεις πρέπει να δώσουν έναν προσωπικό αγώνα, να διανύσουν μια δύσκολη και κοπιώδη πνευματική και ηθική πορεία, που θα τους οδηγήσει σε ένα υψηλότερο πνευματικό και ηθικό επίπεδο. **Η άνοδος στον φωτεινό κόσμο συμβολίζει την παιδεία.** Η ανάβασις χρησιμοποιείται συμβολικά από τον Πλάτωνα, για να δείξει την πορεία του ανθρώπου προς τη γνώση και την προσέγγιση του Αγαθού. Η πορεία είναι ανηφορική. Απαιτεί χρόνο και μόχθο.

9. Σε ποιο θέμα εκφράζει ο Γλαύκωνας τη διαμαρτυρία και την αγανάκτησή του;

Ο Γλαύκωνας θεωρεί πως θα αδικήσουν τους φιλοσόφους, αν τους αναγκάσουν να αναλάβουν ευθύνες στην πολιτική ζωή. Θα αναγκαστούν να απαρνηθούν την ευτυχία που τους χαρίζουν οι πνευματικές απολαύσεις και θα ζουν χειρότερα, ενώ θα μπορούν να ζουν καλύτερα. Έτσι, **εκφράζει τη διαμαρτυρία και την αγανάκτησή του για τη θέση του Σωκράτη**. Ο Γλαύκων μάλλον προτάσσει το ατομικό συμφέρον έναντι του συλλογικού, αν και αρχικά φαίνεται εύλογος ο προβληματισμός του.

10. Ποιος είναι ο σκοπός του νόμου, σύμφωνα με τον Σωκράτη;

Ο νόμος δεν ενδιαφέρεται για την ευημερία μίας μόνο κοινωνικής ομάδας αλλά για την ευημερία του συνόλου. Μέσω της προσωποποίησης παρουσιάζεται ως ο βασικός ρυθμιστικός παράγοντας της πολιτείας:

- **Συνενώνει τους πολίτες** σε ένα αρμονικό σύνολο χρησιμοποιώντας ως μέσα την πειθώ και τη βία. Η πειθώ και η βία είναι η διττή δυναμική του Νόμου. Αυτός έχει διπλή λειτουργικότητα: διδάσκει το σωστό και το επιβάλλει. Ο νόμος επιβάλλει την αρμονία.
- **Κάνει τους πολίτες να μοιράζονται μεταξύ τους την ωφέλεια που μπορεί καθένας από αυτούς να προσφέρει** στο σύνολο (γίνεται αναφορά στον καταμερισμό της εργασίας). Κάθε τάξη στην ιδανική πολιτεία επιτελεί συγκεκριμένη λειτουργία και στόχος καθεμιάς είναι να υπηρετεί την αυτάρκεια και την ευδαιμονία των πολιτών. Ο νόμος αποβλέπει στην ευδαιμονία του συνόλου.
- **Διαπλάθει το ήθος των πολιτών**, ώστε να μπορεί να τους χρησιμοποιεί και να τους θέτει στην υπηρεσία του συνόλου. Καλλιεργεί στους πολίτες τη συνείδηση της κοινωνικής ευθύνης και το συλλογικό πνεύμα, συγκροτώντας μία πόλη με σύμπνοια και ομοψυχία.

Κοινωνική συνοχή

συλλογική ευτυχία

11. Ποια είναι τα εκφραστικά μέσα της ενότητας;

- **Παρομοίωση** (ἐν μακάρων νήσοις)
- **Πολυσύνδετα σχήματα**
(μήτε τούς ἀπαιδευτούς – μήτε τους ἐν παιδείᾳ
ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι
μὴ ἐθέλειν – μηδὲ μετέχειν: διπλή ἀρνηση δηλωτική της
απροθυμίας ὅσων ἔχουν λάβει ὀρθή αγωγή νὰ ἀναλάβουν
πολιτικά καθήκοντα
εἴτε φαυλότεραι εἴτε σπουδαιότεραι)
- **Αντιθέσεις**
Τους ἀπαιδευτούς # τοὺς ἐν παιδείᾳ
ἃ ἂν πράττωσιν # οὐ πράξουσιν
ἐκόντες εἶναι # ἀναγκάσαι
ἔτι ἀπωκίσθαι # μὴ ἐπιτρέπειν
χεῖρον ζῆν, # ἄμεινον
ἐν τι γένος # ἐν ὅλῃ τῇ πόλει : τονίζεται ἡ μέριμνα τοῦ
νόμου γιὰ τὴν ευδαιμονία τῶν πολιτῶν
- **Σχήμα κατ' ἄρση καὶ θέση**
ὅτι νόμῳ οὐ τοῦτο μέλει, ἀλλ' ἐν ὅλῃ τῇ πόλει τοῦτο
μηχανᾶται ἐγγενέσθαι (στόχος τοῦ νόμου εἶναι νὰ φέρει
τὴν ευδαιμονία σὲ ὅλη τὴν πόλιν)
οὐχ ἵνα ἀφιῇ τρέπεσθαι ὅπῃ ἕκαστος βούλεται, ἀλλ' ἵνα
καταχρῆται (τονίζεται ἡ λειτουργία τοῦ νόμου νὰ ἐνισχύει
τὴν ἐνότητα στὴν πόλιν)
- **Προσωποποίηση** (μέλει, μηχανᾶται, συναρμόττων,
ποιῶν, ἐμποιῶν, ἀφιῇ, καταχρῆται: ὁ νόμος
προσωποποιεῖται, γιὰ νὰ τονιστεῖ ὅτι ἀποτελεῖ βασικὸ
ρυθμιστικὸ παράγοντα τῆς πόλεως)

12. Να αξιολογήσετε τις πολιτειακές ιδέες του Πλάτωνα.

Ο Πλάτωνας δέχτηκε έντονη κριτική για τις πολιτειακές του ιδέες από πολλούς στοχαστές. Διατείνεται ότι **οι κοινωνικές ομάδες οφείλουν να υποτάσσονται απόλυτα στη θέληση του νόμου**. Όμως, αυτή η υποταγή, ακόμα και αν αποσκοπεί στην **προαγωγή της συλλογικής ευδαιμονίας**, αντιστρατεύεται την ελεύθερη βούληση και την αυτονομία του ατόμου, καθώς και τις δημοκρατικές αρχές. Γι' αυτό θεωρείται ηθικά και πολιτικά ανεπίτρεπτη. Συνεπώς, **οι πολιτειακές ιδέες του Πλάτωνα επικρίθηκαν από πολλούς ως αυταρχικές και ολοκληρωτικές**.

Έγκριτοι μελετητές αναίρεσαν αυτές τις αναχρονιστικές ερμηνείες. Τόνισαν ότι η πολιτεία (η αρχαιοελληνική πόλις) δεν είναι ένας απρόσωπος εξουσιαστικός μηχανισμός που λειτουργεί ερήμην και ανεξάρτητα από τους πολίτες, αλλά το σύνολο των ίδιων των πολιτών, που ρυθμίζει τη ζωή μέσα στην κοινωνία και τις δομές εξουσίας. Ο νόμος είναι η αυτορρύθμιση της κοινής ζωής των πολιτών. Ο νόμος σχετικοποιεί και ισορροπεί τις επιμέρους ροπές της ελευθερίας των πολιτών για το κοινό καλό.

13. Υπάρχει αντίφαση ανάμεσα στην άποψη του Πλάτωνα για το χρέος των πεπαιδευμένων / φιλοσόφων και τον πολιτικό του βίο;

Σύμφωνα με πολλούς διανοητές, η θέση του Πλάτωνα δε συνάδει με τον πολιτικό του βίο. Μολονότι μιλούσε για το χρέος των φιλοσόφων, ο ίδιος **δεν ασχολήθηκε με την ενεργό πολιτική.** Ωστόσο:

- Αρχικά προσπάθησε να αναμειχθεί με την πολιτική στην Αθήνα, αλλά απογοητεύτηκε.
- Προσπάθησε να εφαρμόσει τις ιδέες του στα ταξίδια του στη Σικελία, αλλά και εκεί γνώρισε απογοητεύσεις.
- Με τα συγγράμματά του και με την ίδρυση της Ακαδημίας προσπάθησε να επηρεάσει εμμέσως τα πολιτικά πράγματα. Μαθητές και συνάδελφοι του φιλοσόφου συνέταξαν νομοθεσίες σε διάφορες πόλεις, όπως ο Φορμίων για την Ήλιδα και ο Εύδοξος για την Κνίδα. Σύμβουλος του Μ. Αλεξάνδρου ήταν ο πλατωνιστής Δήλιος ο Εφέσιος. Γενικότερα, **ο Πλάτων θεωρείται ως ο πρώτος και σπουδαιότερος πολιτικός φιλόσοφος και πολιτειολόγος.** Οι ιδέες του εξακολουθούν ακόμη και σήμερα να γονιμοποιούν την πολιτική σκέψη.

14. Ποιο είναι το νέο αντικείμενο προς συζήτηση που θέτει ο Σωκράτης και πώς σχετίζεται με το θέμα της Πολιτείας, τη δικαιοσύνη;

Ο Σωκράτης μετά την αλληγορία του σπηλαίου εξετάζει ποια πρόσωπα είναι κατάλληλα, για να αναλάβουν τη διακυβέρνηση της ιδεώδους πολιτείας. Άλλωστε, είναι γνωστή η απογοήτευσή του από τα πολιτικά δρώμενα της εποχής του και από αυτούς που ασκούσαν εξουσία. **Θεωρητικά απομακρύνεται από το βασικό αντικείμενο της συζήτησης στην Πολιτεία, που είναι η δικαιοσύνη.**

Όμως, τα δύο θέματα σχετίζονται άμεσα μεταξύ τους. Ο φιλόσοφος παρουσιάζει την ανύψωση της ανθρώπινης ψυχής προς την Ιδέα του Αγαθού (από το σκοτάδι στο φως) μέσω της παιδείας. Αυτή η πορεία οδηγεί στην ευδαιμονία και πραγματώνει το ιδανικό της δικαιοσύνης. Άρα, η γνώση και η εφαρμογή της δικαιοσύνης εγγυώνται την ιδεώδη πολιτεία.

Παιδεία >> θέαση Αγαθού >> ευδαιμονία >> πραγμάτωση του ιδανικού της δικαιοσύνης >> Ιδεώδης Πολιτεία

15. Γιατί οι φύλακες και οι άρχοντες βασιλείς, που κατόρθωσαν να βγουν από το σπήλαιο και να ανέβουν στον επάνω κόσμος, δεν επιθυμούν να επιστρέψουν στο σπήλαιο;

Η επιστροφή στο «σπήλαιο» προϋποθέτει πνεύμα αλτρουισμού και αυτοθυσίας, αναγνώριση και αποδοχή της υψηλής αποστολής που έχουν οι πεπαιδευμένοι στην πλατωνική πολιτεία. Η ενασχόληση με τα πολιτικά προβλήματα της κοινωνίας έχει προσωπικό κόστος.

Γι' αυτόν τον λόγο οι πεπαιδευμένοι της εποχής του Σωκράτη ζουν αποτραβηγμένοι από τα κοινά. Αποφεύγουν τις αυξημένες ευθύνες, την αφιέρωση προσωπικού χρόνου και μόχθου, τις εντάσεις, τις δυσαρέσκειες και τις έριδες, που συνεπάγεται η ενασχόλησή τους με τα κοινά. Αδιαφορούν για τις τιμές που τους προσφέρει η συμμετοχή τους σε δημόσια λειτουργήματα, όπως είναι η ηθική ικανοποίηση, η αναγνώριση και οι τιμητικές διακρίσεις. Το μόνο που κάνουν είναι να **απολαμβάνουν την ευτυχία που τους χαρίζουν οι πνευματικές τους ενασχολήσεις**. Εν μέρει, η στάση τους αυτή είναι κατανοητή.

16. Ποιος είναι ο σκοπός του νόμου σύμφωνα με τον Πλάτωνα. Να συγκρίνετε την άποψή του με αυτή του Πρωταγόρα, όπως εκφράζεται στον ομώνυμο διάλογο.

Όπως ο Πλάτωνας, έτσι και ο Πρωταγόρας προσδίδει στον νόμο παιδευτικό χαρακτήρα. Στην 7^η ενότητα του ομώνυμου διαλόγου αναφέρεται ότι **ο νόμος αναλαμβάνει τη διαπαιδαγώγηση του πολίτη**. Σκοπός της αγωγής ήταν η διάπλαση του αγαθού πολίτη και της ικανότητας του άρχειν και του άρχεσθαι.

Η πολιτεία με τους νόμους της καλλιεργούσε την πολιτική αρετή. Η πολιτεία ανάγκαζε τους πολίτες να συμμορφώνονται με τους νόμους. Οι νόμοι αναγράφονταν σε ξύλινες πινακίδες και τοποθετούνταν σε δημόσιο χώρο, για να διαβάζονται από όλους τους πολίτες. Στους παραβάτες επιβάλλονταν ποινές και κυρώσεις που αποκαλούνταν ευθύνες.

17. «Πώς, ενώ ο Σωκράτης αφαιρεί από τους φύλακες την ευδαιμονία, ισχυρίζεται ότι ο νομοθέτης οφείλει να κάνει ευτυχισμένη ολόκληρη την πόλη, πράγμα αδύνατο, όταν κάποιοι, λίγοι ή πολλοί, δε θα είναι ευτυχισμένοι; Διότι η ευδαιμονία δεν αποτελείται από μέρη όπως ο άρτιος αριθμός. Διότι ο αριθμός μπορεί να είναι άρτιος στο σύνολό του, αλλά τα μέρη από τα οποία αποτελείται να μην είναι άρτιοι αριθμοί. Η ευδαιμονία όμως δεν έχει αυτή την ιδιότητα. Αλλά αν δεν είναι ευτυχισμένοι οι φύλακες, ποιοι θα είναι; Όχι βέβαια οι τεχνίτες και το πλήθος αυτών που ασχολούνται με βάνανυσα έργα.» Αριστοτέλης, Πολιτικά 1264b, 17-26

Συμφωνείτε με την άποψη του Αριστοτέλη;

Ο Αριστοτέλης συμφωνεί με τον Πλάτωνα στο ότι πρέπει να εξυπηρετείται το συλλογικό συμφέρον. Ωστόσο, διαφωνεί με τον Πλάτωνα στο ότι μία κοινωνική ομάδα ή κάποια άτομα ενδεχομένως να δυστυχούν, προκειμένου να ευημερεί το σύνολο. Ο Αριστοτέλης τονίζει ότι δεν μπορεί να υπάρξει ευδαιμονία μέσα στο κράτος χωρίς την προσωπική ευδαιμονία κάθε πολίτη. Η πόλη – κράτος είναι ένα όλο που αποτελείται από πολλά μέρη, τους πολίτες. Συνεπώς, **για να ευδαιμονεί η πόλη, πρέπει να ευδαιμονούν όλοι οι πολίτες.** Η ευδαιμονία της πόλης είναι το άθροισμα της ευδαιμονίας καθενός από τους πολίτες της.

Για τον Πλάτωνα ευδαιμονία της πόλης δεν είναι το άθροισμα της ευδαιμονίας καθενός από τους πολίτες, αλλά **το άθροισμα της ευδαιμονίας κάθε τάξης.** Η τάξη των δημιουργών αδικείται, επειδή η ευδαιμονία τους συνίστανται στο να δέχονται παθητικά την ανισότητα.

18. Ποια είναι η σημασία της παιδείας, όπως την αντιληφθήκατε από την αλληγορία του σπηλαίου;

Ο Πλάτωνας στην Πολιτεία εξαίρει την επίδραση της παιδείας στην ανθρώπινη φύση και συμβάλλει στην τελείωση του ανθρώπου:

- + Απελευθερώνει τον άνθρωπο από τα δεσμά των αισθήσεων.
- + Οδηγεί στη θέαση του Αγαθού και τη γνώση της αλήθειας.
- + Διαπλάθει ικανούς πολιτικούς ηγέτες, οι οποίοι συνδυάζουν τη γνώση με την πράξη, για να πάρουν τις καλύτερες αποφάσεις και να προβούν στις αντίστοιχες ενέργειες για το συμφέρον όλης της πόλης.
- + Οι μορφωμένοι άνθρωποι φωτίζουν τους συνανθρώπους τους και τους βοηθούν να γίνουν μέλη μιας ιδανικής πολιτείας, στραμμένης στην Αλήθεια και το Αγαθό.
- + Το Αγαθό στο πεδίο της πολιτικής είναι η ομαλή και ευδαιμονική συμβίωση των πολιτών.

1. Ποιες είναι οι θέσεις του Αριστοτέλη στο κείμενο που προηγείται;

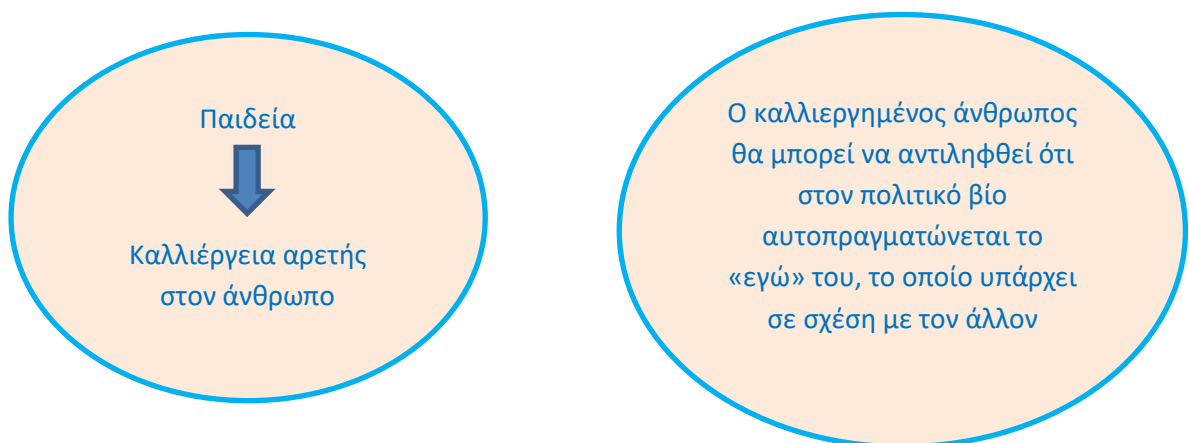
Στο κείμενο που προηγείται αναπτύσσει τα εξής επιχειρήματα:

- **Ο σκοπός που καλούνται να επιτελέσουν οι πολίτες της πόλης είναι κοινός.**
- **Κάθε πολίτης δεν ανήκει στον εαυτό του αλλά στην πόλη.**
Η φροντίδα για τον πολίτη πρέπει να συμπορεύεται με τη φροντίδα για το σύνολο.
- **Επιδοκίμασε το εκπαιδευτικό σύστημα της Σπάρτης, γιατί οι Λακεδαιμόνιοι έδειχναν ζήλο για την αγωγή των παιδιών τους και γιατί είχε δημόσιο χαρακτήρα.**

2. Πώς προσδιορίζει στο κείμενο αναφοράς ο Αριστοτέλης ότι πρέπει να είναι ο χαρακτήρας της παιδείας;

Ο Αριστοτέλης **προσδιορίζει τον χαρακτήρα της παιδείας** αναφερόμενος σε δύο βασικά χαρακτηριστικά που οφείλει να έχει: **νομοθετητέον**
κοινήν ποιητέον

- ✓ Η παιδεία πρέπει να **ρυθμίζεται νομοθετικά**. Η φροντίδα για την παιδεία πρέπει να ανήκει στο κράτος και να μην αφήνεται στην ατομική πρωτοβουλία, σε αντίθεση με ό,τι συνέβαινε στην εποχή του. Πρέπει να απασχολεί τους νομοθέτες και τους πολιτικούς ως βασική προτεραιότητα της πόλης – κράτους. Επικρίνει την απουσία νομοθετικής εκπαιδευτικής μέριμνας και τη δυνατότητα αυτοσχεδιασμού του δασκάλου ή του κηδεμόνα που αναπληρώνουν το κενό της πολιτείας και διδάσκουν ό,τι οι ίδιοι θέλουν στα παιδιά.
- ✓ Είναι ανάγκη να έχει δημόσιο χαρακτήρα (**κοινή για όλους τους πολίτες**). Η κοινή παιδεία είναι αίτημα της κοινωνικής και πολιτικής ισότητας των πολιτών, κατά τον Αριστοτέλη.

Σχ.1 (βλ. Σχ.2, σελ.50)

3. Γιατί θεωρείται ο Αριστοτέλης πρωτοπόρος για την εποχή του;

Ο Αριστοτέλης **υποστήριξε τη δημόσια εκπαίδευση** αιώνες πριν από τον Γαλλικό Διαφωτισμό και, μάλιστα, σε μία εποχή που η ιδιωτική εκπαίδευση ήταν πολύ αναπτυγμένη. Η δημόσια εκπαίδευση ως θεσμός ούτε υπήρχε ούτε αποτελούσε κοινωνικό αίτημα. Άλλωστε, και ο ίδιος είχε τη δική του σχολή, το Λύκειον. Με τη θέση του αυτή φαίνονται η διορατικότητά του και η πολιτική του υπόσταση.

4. Ποια θέματα - που δηλώνονται στις πλάγιες ερωτήσεις - θα εξετάσει ο Αριστοτέλης;

«τίς δ' ἔσται ἡ παιδεία καὶ πῶς χρὴ παιδεύεσθαι, δεῖ μὴ λανθάνειν.»

- **Θέμα 1^ο:** ποιος είναι **ο ενδεδειγμένος τύπος παιδείας**;
Ποιος είναι ο χαρακτήρας, η φύση και οι στόχοι της;
- **Θέμα 2^ο:** **πώς πρέπει να διαπαιδαγωγούνται οι νέοι**;
Πώς θα γίνει ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός ως προς τα γνωστικά αντικείμενα;
Ο προσδιορισμός των σκοπών, του χαρακτήρα και του περιεχομένου της εκπαίδευσης αποτελεί προϋπόθεση για τη θέσπιση νόμων σχετικών με την εκπαίδευση.

5. Για ποιες αντικρουόμενες απόψεις κάνει λόγο ο Αριστοτέλης στην αρχή της ενότητας;

Ο Αριστοτέλης διαπιστώνει ότι συχνά διατυπώνονται αντικρουόμενες απόψεις για τα ακόλουθα:

- ✓ **ἀμφισβητεῖται περὶ τῶν ἔργων:** υπάρχει διχογνωμία για τα διδακτικά αντικείμενα, τι πρέπει να μαθαίνουν οι νέοι είτε για να κατακτήσουν την αρετή (πρὸς ἀρετὴν) είτε για να έχουν τα απαραίτητα εφόδια, για να επιτύχουν τον βίο που κάθε πόλη προβάλλει ως άριστο (πρὸς τὸν βίον τὸν ἄριστον).
!!! Ο άριστος βίος δεν είναι ένας και μοναδικός, αλλά ανάλογος με το πολίτευμα και τις στοχεύσεις κάθε πολιτικής κοινότητας. Προβάλλεται στα μέλη ως ο αιρετώτερος βίος.
- ✓ **πρὸς τὴν διάνοιαν ἢ πρὸς τὸ τῆς ψυχῆς ἥθος:** τους στόχους του εκπαιδευτικού συστήματος, η πνευματική καλλιέργεια ή η διαμόρφωση του ηθικού χαρακτήρα. Θα δοθεί προτεραιότητα στις διανοητικές ή στις ηθικές αρετές;
- ✓ **περί τε τῶν πρὸς ἀρετὴν οὐθέν ἐστιν ὁμολογούμενον:** υπάρχει διχογνωμία για το περιεχόμενο του όρου «αρετή»

6. Σε ποιας εποχής την παιδεία αναφέρεται και ποια μέθοδο χρησιμοποιεί; Ποιους τύπους εκπαίδευσης διακρίνει ο Αριστοτέλης;

Ο Αριστοτέλης ακολουθεί την εμπειρική – επαγωγική μέθοδο και εστιάζει στην εκπαίδευση που παρέχεται στην εποχή του. (Έκ τε τῆς ἐμποδῶν παιδείας). Διακρίνει ως εξής τα μαθήματα που διδάσκονταν εκείνη την εποχή:

- **τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον:** ανάγνωση, γραφή, σχέδιο, ζωγραφική, μουσική και γυμναστική
Ωφελμιστική παιδεία: Επιδιώκει τη μετάδοση πρακτικών γνώσεων. Έχει καθαρά επαγγελματικό χαρακτήρα. Προσανατολίζει τους νέους στην απόκτηση επαγγελματικών προσόντων και στην άσκηση μιας τέχνης για βιοπορισμό.
- **τὰ τείνοντα πρὸς ἀρετὴν:** γυμναστική, μουσική (η μουσική έχει και χρησιμότητα για τη ζωή και ασκεί ηθική επίδραση στον άνθρωπο)
Ηθοπλαστική παιδεία: Αποσκοπεί στην ηθικοποίηση των νέων. Διαπλάθει ηθικό και ενάρτετο χαρακτήρα και εμπεδώνει αξίες και υψηλά ιδανικά.
- **τὰ περιττά:** το σύνολο των γνώσεων που δεν αποβλέπουν σε άμεσες πρακτικές εφαρμογές (η γνώση για την ίδια τη γνώση)
Γνωσιοκεντρική παιδεία: Παρέχει όσα προάγουν τη γνώση. Έχει έντονα επιστημονικό – θεωρητικό χαρακτήρα, δίνει προτεραιότητα στην καλλιέργεια του νου.

Όλες αυτές οι απόψεις έχουν βρει κάποιους υποστηρικτές. Επομένως, το πρόβλημα απαιτεί προσεκτική και σε βάθος εξέταση, γιατί όλες οι παραπάνω εκπαιδευτικές προτάσεις έχουν θετικά και αρνητικά σημεία. Θεωρεί ανεπαρκή και μονομερή τα εκπαιδευτικά προγράμματα που εφαρμόζονται στην εποχή του και παρουσιάζει στη συνέχεια τα επιχειρήματά του.

7. «Ἐκ τε τῆς ἐμποδῶν παιδείας ταραχώδης ἡ σκέψις»: Γιατί;

- ✚ Ο λόγος για τον οποίο επικρατούν σύγχυση και δυσκολία στον καθορισμό του χαρακτήρα της εκπαίδευσης είναι το γεγονός ότι, **ο καθένας δίνει στην αρετή διαφορετικό περιεχόμενο**, αν και όλοι την τιμούν και αναγνωρίζουν την αξία της. Επομένως, δεν μπορεί να υπάρξει ομοφωνία ως προς το περιεχόμενο και τα μέσα της εκπαίδευσης. Για παράδειγμα, στη Σπάρτη η αρετή σημαίνει ανδρεία. Άρα, η επιδίωξή της οδηγεί στην υιοθέτηση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος πολύ διαφορετικού από αυτό που ακολουθείται στην Αθήνα, όπου η αρετή έχει περισσότερο ηθικό και πνευματικό περιεχόμενο.
- ✚ Υπάρχουν **αντικρουόμενες σκέψεις για τον προσανατολισμό της εκπαίδευσης**.
- ✚ Απουσιάζει συγκεκριμένο κανονιστικό νομοθετικό πλαίσιο για αυτή.

8. Ποιο πρέπει να είναι το περιεχόμενο της εκπαίδευσης, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη;

Η πρόταση του Αριστοτέλη: τα
χρήσιμα, τα αναγκαία, τα ελευθέρια

Ο Αριστοτέλης αποδέχεται έναν συνδυασμό παιδευτικών σκοπών με κυρίαρχο όμως τον ηθικοποιητικό. Η εκπαίδευση πρέπει να έχει έναν αρεταϊκό χαρακτήρα με ανθρωποκεντρικό προσανατολισμό.

Συμφωνεί ότι η εκπαίδευση πρέπει να έχει πρακτικό – ωφελιμιστικό προσανατολισμό (**τά χρήσιμα**). Η παιδεία χρειάζεται να διδάσκει τα χρήσιμα υπό όρους (δηλαδή να μην οδηγούν και να μην αξιοποιούνται σε μισθωτή εργασία). Ο **περιορισμός που θέτει: τὰ ἀναγκαῖα τῶν χρησίμων**. Υποστηρίζει ότι οι νέοι πρέπει να αποκτούν χρήσιμες γνώσεις για τη ζωή τους, όπως είναι η ανάγνωση, η γραφή, η αριθμητική και το σχέδιο. Από αυτές, όμως, πρέπει να διδάσκονται τις αναγκαίες, οι οποίες θα συμβάλουν στην ηθικοπνευματική τους διαμόρφωση, όχι όλες. Ανάμεσα στην υπερβολή και την έλλειψη ακολουθεί ο φιλόσοφος τη μέση οδό. **Η μεσότητα** αποτελεί το κριτήριο επιλογής της διδακτέας ύλης. Έτσι, οι μαθητές δε θα μάθουν τίποτα λιγότερο ή περισσότερο από όσα απαιτούνται, ώστε να διαμορφώσουν ηθικό χαρακτήρα και να καλλιεργηθούν πνευματικά.

Όμως, από τις αναγκαίες γνώσεις οι νέοι πρέπει να αποκτούν όσες ταιριάζουν σε ελεύθερους ανθρώπους (η εκπαιδευτική διαδικασία να υπηρετεί τα «τείνοντα πρὸς ἀρετὴν»), για να ασκούν την αρετή (**ἐλευθέρια ἔργα**) και να κατακτήσουν τον άριστο βίο. Πρέπει να απορρίπτουν τις γνώσεις, που αξιοποιούνται σε μισθωτή εργασία και που αποκτούν οι δούλοι. Αυτές αδρανοποιούν το σώμα και τον νου του ανθρώπου, τον καθιστούν αγροίκο και άξεστο και τον απομακρύνουν από την κατάκτηση της αρετής. Η λέξη «βάνανυσος» αναφέρεται στις κατασκευαστικές τέχνες και στις χειρωνακτικές εργασίες, που εκτελούνταν από τους δούλους και συνοδεύονταν από καταισχύνη και περιφρόνηση. Ο Αριστοτέλης θεωρεί **στοιχείο δουλικότητας** τη μισθωτή εργασία.

Η επαγγελματική εκπαίδευση συνδέεται με τους βάνανους, δηλαδή με τους ανθρώπους που διαθέτουν τη γνώση και την κατασκευαστική τους ικανότητα στην υπηρεσία άλλων με αμοιβή. Οι χρήσιμες – πρακτικές και επαγγελματικά προσανατολισμένες γνώσεις που οδηγούν σε επαγγελματική εξειδίκευση δεν αναιρούν τον αλλοτριωτικό χαρακτήρα της μισθωτής εργασίας, γιατί ο άνθρωπος εμπορευματοποιεί την επαγγελματική του γνώση, δηλαδή ένα ποιοτικό γνώρισμα της ύπαρξής του και το υποτάσσει στη βούληση του άλλου. Επομένως, είναι ανάρμοστο να αποτελούν αυτοσκοπό για έναν ελεύθερο άνθρωπο και αυτό τον παρακωλύει από την κατάκτηση της αρετής. Η εκπαίδευση δεν πρέπει να στοχεύει στην επαγγελματική εξειδίκευση του ανθρώπου αλλά στη διαμόρφωσή του ως ελεύθερου και ενάρετου ανθρώπου, που υπηρετεί συνειδητά την πόλη ως ενεργός και υπεύθυνος πολίτης.

9. Επειδή ο φιλόσοφος θεωρεί καθοριστικό το τέλος (= την **απώτερη στόχευση**) του εκπαιδευτικού συστήματος, ξεκινά την προσέγγισή του με αυτό. Αυτό έχει χαρακτήρα πρόσκαιρο και τοπικό (ελληνικό, αθηναϊκό) ή διαχρονικό και υπερτοπικό;

Η απώτερη στόχευση του εκπαιδευτικού συστήματος, **το τέλος του**, είναι η διαμόρφωση ενός ελεύθερου, ενάρετου, πολυδιάστατου ανθρώπου που θα υπηρετεί συνειδητά την πρόοδο και την ευημερία της πόλης. Μία τέτοια προσέγγιση δεν έχει πρόσκαιρο και τοπικό χαρακτήρα. Δεν υπηρετεί τους στόχους ενός πολιτικού καθεστώτος, μια συγκεκριμένη πολιτική ιδεολογία ή τις ανάγκες ενός πολιτεύματος. Αντιθέτως, **έχει χαρακτήρα υπερτοπικό και διαχρονικό**. Υπηρετεί την πρόοδο της ανθρώπινης κοινωνίας και του ανθρώπινου πολιτισμού.

10. Ένας φιλόσοφος σαν τον Αριστοτέλη μπορεί να ταραίζεται, όταν προσεγγίζει ως μελετητής την εκπαιδευτική πραγματικότητα της εποχής του; Έχει κάτι αλλάξει σήμερα;

Η χρήση του επιθέτου ταραχώδης δείχνει ότι η κατάσταση στις ελληνικές πόλεις ως προς τους στόχους της παιδείας είναι συγκεχυμένη, καθώς δεν υπάρχει ομοφωνία και κοινή προσέγγιση. Με τη συγκεκριμένη λεκτική επιλογή ο φιλόσοφος αποκαλύπτει ότι **δεν προσεγγίζει απαθώς το ζήτημα**, αλλά εμπλέκεται προσωπικά – συναισθηματικά στο αντικείμενο της έρευνάς του. Έχει επίγνωση του ρόλου του και της αποστολής του, που είναι να υπηρετεί την ευδαιμονία του ατόμου και του συνόλου. Άλλωστε, είναι τέτοια η σπουδαιότητα του ζητήματος, που δεν του επιτρέπει να το προσεγγίζει απαθώς, όπως ένας επιστήμονας αποκομμένος από το κοινωνικό σύνολο και αφοσιωμένος μόνο στα θεωρητικά – επιστημονικά του ενδιαφέροντα.

Σήμερα:

Δυστυχώς, το ίδιο συμπέρασμα μπορεί να εξαχθεί και από τη μελέτη της σημερινής εκπαίδευσης, αφού ειδικά στην Ελλάδα:

- Διακρίνουμε την ανθρωπιστική από την τεχνοκρατική παιδεία με βαθμιαία ενίσχυση της δεύτερης
 - πραγματοποιούνται συνεχείς αλλαγές σχεδόν κάθε διετία – τριετία, οι οποίες ανατρέπονται με κάθε κυβερνητική μεταβολή, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να αξιολογηθεί αξιόπιστα καμία τέτοια αλλαγή ή μεταρρύθμιση
 - Επιπλέον αυτές εφαρμόζονται ανάποδα δηλαδή στην κορυφή της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, στο Λύκειο, και όχι από τις μικρότερες τάξεις προς τις μεγαλύτερες
 - Οι σκοπιμότητες σε συνδυασμό με τον λαϊκισμό επηρεάζουν αρνητικά τον χώρο της εκπαίδευσης
- Επομένως, ταραχώδης η σκέψις και σήμερα!

11. Θα συμφωνούσατε με την άποψη ότι ο Αριστοτέλης θεωρεί την ελευθερία ορισμένων πολιτών ένα αμετάβλητο δεδομένο; Πώς συνδέει την ελευθερία με την παιδεία;

Στην εποχή του Αριστοτέλη υπήρχε θεσμοθετημένη διαφορά ανάμεσα σε ελεύθερους και δούλους. Στην πραγματικότητα αυτή η διάκριση δημιουργούσε δυο παράλληλους κόσμους, όπου στον κόσμο των ελευθέρων παρέχονταν κοινωνικές, πνευματικές και πολιτικές ελευθερίες, καθώς και η δυνατότητα οικονομικής ανάπτυξης, ενώ αντίθετα οι δούλοι βίωναν μια παγιωμένη κατώτερη ζωή. Ο φιλόσοφος **παραδέχεται ότι η κατάσταση του ελεύθερου ανθρώπου και του δούλου είναι δεδομένες και αμετάβλητες.**

Μάλιστα, συνδέει την παιδεία με την κατάσταση του ελεύθερου ανθρώπου. Ο ελεύθερος άνθρωπος οφείλει με τη βοήθεια της παιδείας να υψώνεται πνευματικά και ηθικά, αξιοποιώντας όλες τις ελευθερίες που του παρέχονται. Με αυτή την έννοια η ποιότητα της παιδείας ενισχύει την ποιότητα της ελευθερίας. Η επαγγελματική εκπαίδευση συνδέεται με τους βάνουσους, δηλαδή με τους ανθρώπους που διαθέτουν τη γνώση και την κατασκευαστική τους ικανότητα στην υπηρεσία των άλλων με αμοιβή, πράγμα που θεωρείται στοιχείο δουλικότητας.

Η φιλοσοφία του, πάντως, είναι προσαρμοσμένη στα δεδομένα της πόλης – κράτους και απευθύνεται στον μέσο ελεύθερο πολίτη. Το σύστημα αξιών που επεξεργάζεται ο Αριστοτέλης δεν εφαρμόζεται στον δούλο, τον αλλοεθνή και τη γυναίκα.

12. Βάναυσον: να αναζητήσετε τη σημασία της λέξης στο λεξικό και να προβληματιστείτε για τη σημασία με την οποία χρησιμοποιείται σήμερα.

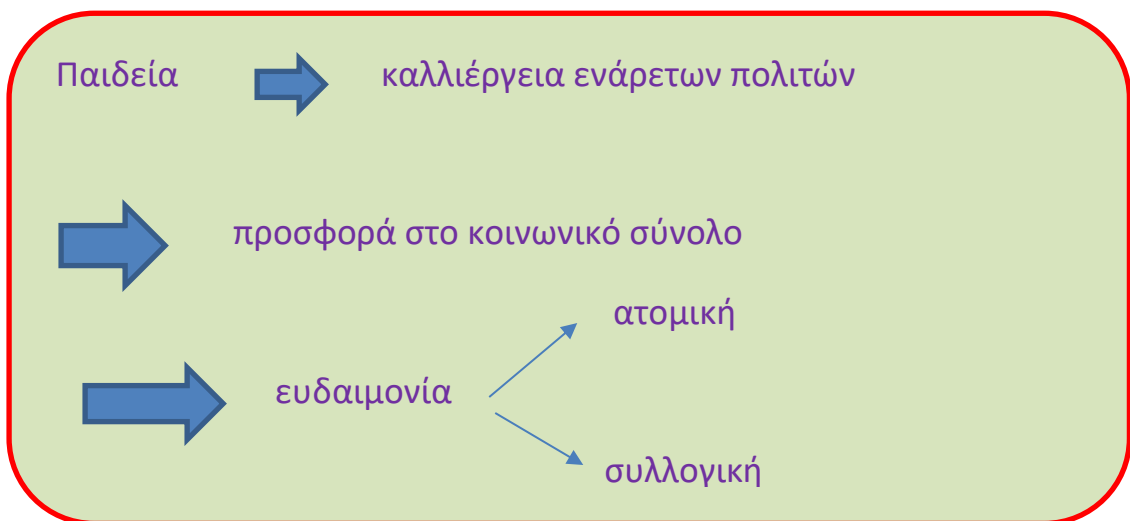
Βάναυσος = σιδηρουργός, κεραμοποιός, τεχνίτης, χειρώνακτας

Στην αρχαία ελληνική γλώσσα χρησιμοποιείται με μειωτική σημασία, καθώς **συνδέεται με τη χειρωνακτική εργασία**, η οποία ταιριάζει σε δούλο στο σύστημα αξιών της ελληνικής πόλεως. Βάναυση μάθηση είναι αυτή που κάνει το σώμα, την ψυχή ή τον νου των ελεύθερων ανθρώπων άχρηστα για τις πράξεις της αρετής.

Βάναυσος = (ν.ε.) σκληρός, απότομος, βίαιος, άξεστος. Η σημασία «αγροίκος και τραχύς» είναι αρχαία και οφείλεται στην υποτιμητική στάση που τηρούσαν οι αρχαίοι Αθηναίοι απέναντι στα χειρωνακτικά επαγγέλματα, τα οποία θεωρούσαν αταίριαστα για τους ελεύθερους ανθρώπους.

13. Σε ένα έργο πολιτικής θεωρίας ο Αριστοτέλης το βρήκε φυσικό και αναμενόμενο να συζητήσει θέματα παιδείας και εκπαίδευσης, και μάλιστα πολύ συγκεκριμένα, όπως είναι ο στόχος της εκπαίδευσης, ο δημόσιος ή ιδιωτικός χαρακτήρας της, η διδακτέα ύλη. Συμμερίζεστε την άποψη του Αριστοτέλη;

Η παιδεία είναι ένα πολιτικό θέμα. Ύψιστος στόχος της πολιτείας είναι να οδηγήσει τους πολίτες στην αρετή και στην ευδαιμονία. Ο στόχος αυτός θα υλοποιηθεί, μόνο αν οι πολίτες αναπτύξουν τις δυνατότητές τους και προσφέρουν συνειδητά τις υπηρεσίες τους στο κοινωνικό σύνολο. Αυτά θα επιδιωχθούν μέσω της παιδείας και ειδικότερα μέσω της εκπαίδευσης. Άρα, μια δημοκρατική πολιτεία οφείλει να υποστηρίζει και να προάγει την παιδεία των πολιτών της, εφόσον η παιδεία αποτελεί θεμέλιο της ανάπτυξης του συνόλου. Η χρήση του ρήματος **δει** υπογραμμίζει **την αναγκαιότητα ειδικής μέριμνας για την παιδεία.**

Σχ.2

14. «Αν δεν ξέρουμε καν τι είναι αρετή, με ποιον τρόπο θα συμβουλευόμαστε κάποιον πώς να την κατακτήσει πιο εύκολα;» (Πλάτωνας, Λάχης 190 b7)

«και γαρ την αρετήν ου την αυτήν ευθύς πάντες τιμωσιν, ώστ' ευλόγως διαφέρονται και πρός την άσκησιν αυτης.» (Αριστοτέλης, Πολιτικά):

Να συγκρίνετε τις δύο απόψεις.

Η παρατήρηση του Πλάτωνα στον διάλογο Λάχης συμπίπτει με την επισήμανση του Αριστοτέλη. **Είναι λογικό πρώτα να αποσαφηνίζουμε μία αφηρημένη έννοια**, να ορίζουμε ελέγχοντας το πλάτος και το βάθος της και στη συνέχεια να παίρνουμε θέση, να αξιολογούμε και να κάνουμε προτάσεις για θέματα σχετικά με αυτή. Συγκεκριμένα, στον τομέα της εκπαίδευσης προϋπόθεση για τη σύνταξη αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών είναι η αποσαφήνιση των παιδαγωγικών στόχων της παιδαγωγικής διαδικασίας, ο προσδιορισμός του χαρακτήρα και του ρόλου της παιδείας.

**Παιδαγωγικοί στόχοι >> προσδιορισμός του χαρακτήρα της παιδείας
>> σύνταξη αναλυτικών προγραμμάτων**

15. Χαρακτηρίστε τη γλώσσα και το ύφος του κειμένου.

ΓΛΩΣΣΑ	ΥΦΟΣ
Απουσία μακροπερίοδου λόγου	αντικειμενικό
Περιορισμένη χρήση υπόταξης	Ακραιφνή επιστημονικός λόγος
Χρήση γ' προσώπου	
Απουσία λογοτεχνικών στοιχείων	
Δεοντολογική διατύπωση	

Τα κείμενα του Αριστοτέλη είναι memoranda. Από αναγνώστες έχουμε την ψευδαίσθηση ότι γινόμαστε ακροατές του αριστοτελικού λόγου.